

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociálních studií

Bakalářská práce

2022

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociálních studií
Ústav sociální pedagogiky

Asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin

Bakalářská práce

Autor: Gůrtlerová Markéta

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Olga Válková Tarasova

Oponent práce: Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková

Zadání bakalářské práce

Autor: Markéta Gúrtlerová
Studium: P19K0174
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: Asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin

Název bakalářské práce AJ: Assistance of a social pedagogue in pre-school education of ethnic minorities

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku předškolního vzdělávání minoritního obyvatelstva naší republiky.

Cílem této práce je specifikovat roli asistenta pedagoga v mateřské škole, vymezit náplň práce, kompetence a zhodnotit přínos asistenta pro dítě.

V teoretické části komparuji adaptační schopnosti se vzdělávat, a to u dětí s odlišným mateřským jazykem a majoritní skupinou dětí. Dále se pokusím vymezit základní postupy asistenta, které by mohly výrazně ovlivnit začlenění žáků a připravit je na multikulturní realitu školského systému.

V další části své práce přesunu řešenou problematiku do praktické roviny prostřednictvím výzkumné metody obecně teoretické v podobě analýzy studované literatury, přičemž s ohledem na selektovaný vzorek, bude zařazena do práce kvalitativní metoda výzkumu, nestandardizovaný rozhovor podle Kaneové, neboť tuto metodu lze využít při dotazování respondentů z různých, popřípadě naprosto odlišných kulturně-sociálních prostředí a v neposlední řadě metodu pozorování.

Literatura:

MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha 1994

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, a KOLÁČKOVÁ, Jana. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

BALVÍN, J. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. 2012. ISBN 978-80-86798-07-3

PRŮCHA, J. Multikulturní výchova. ISBN 978-80-7387-502-2

HABR, Jonáš, Helena HÁJKOVÁ a Hana VANÍČKOVÁ. Metodika práce asistenta pedagoga: osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikace s rodinou nebo komunitou žáka. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 101 s. ISBN 978-80-244-4670-7.

Zdroje:

EACEA NATIONAL POLICIES PLATFORM [online]. 6. 12. 2019. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/support-measures-learners-early-childhood-and-school-education-17_cs

Zákon č. 563/2004 Sb. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MSMT: © 2013 – 2020 MŠMT. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MSMT: © 2013 – 2020 MŠMT. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020>

Vyhláška č. 49/2005 Sb. - Vyhláška o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MSMT: © 2013 – 2020 MŠMT. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38827/>

K čemu je ve škole dobrý sociální pedagog. *Zapojme všechny* [online]. 1. 7. 2020. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/k-cemu-je-ve-skole-dobry-socialni-pedagog>

INTEGRACE ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A PODPORA MENŠIN. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MSMT: © 2013 – 2020 MŠMT. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/integrace-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-a>

Zadávací pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Olga Válková Tarasova

Oponent: Mgr. et Mgr. Kateřina Krupková

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci Asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

GÚRTLEROVÁ, Markéta. Asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin. Hradec Králové: Ústav sociálních studií Univerzity Hradec Králové, 2022. 47 s. Bakalářská závěrečná práce.

Tato bakalářská práce se zabývá hodnocením přínosu asistenta pedagoga pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Teoretická část bakalářské práce tvoří souhrn poznatků o pracovní pozici asistenta pedagoga v mateřské škole. Zmiňuje legislativu, kvalifikační a osobnostní předpoklady a náplň práce asistenta pedagoga. Zabývá se předškolním vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami s důrazem na vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem. Popisuje systém podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v duchu integrace a inkluze i metody práce asistenta pedagoga s těmito dětmi.

V praktické části jsou informace získané prostřednictvím kvalitativního výzkumu založené na polostrukturovaných rozhovorech podle Kaneové s asistentkami, učitelkami i rodiči dětí z různého sociálně kulturního prostředí. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je působení asistenta pedagoga pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání přínosem či nikoli.

Klíčová slova: děti předškolního věku, asistent pedagoga, mateřský jazyk, národnostní menšina, integrace

Annotation

GÚRTLEROVÁ, Markéta. Assistance of a social pedagogue in preschool education of national minorities. Hradec Králové: Institute of Social Studies, University of Hradec Králové, 2022. 47 p. Bachelor thesis.

This bachelor thesis deals with the evaluation of the contribution of a teaching assistant for children of national minorities in preschool education. The theoretical part of the bachelor thesis is a summary of the knowledge about the position of a teaching assistant in a kindergarten. It mentions the legislation, qualification and personal prerequisites and the job description of the teaching assistant. It deals with pre-school education of children with special educational needs, with an emphasis on the education of children with a different mother tongue. It describes the system of support for pupils with special educational needs in the spirit of integration and inclusion, as well as the methods of work of the teaching assistant with these children.

In the practical part, information is obtained through qualitative research based on semi-structured interviews, according to Kane, with teaching assistants, teachers and parents of children from different socio-cultural backgrounds. The aim of the research was to find out whether or not having a teaching assistant is beneficial for ethnic minority children in pre-school education.

Keywords: preschool children, teaching assistant, mother tongue, national minority, integration

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Asistent pedagoga v mateřské škole	12
1.1 Kvalifikační a osobnostní předpoklady asistenta pedagoga	13
1.2 Náplň práce a role asistenta pedagoga	16
2 Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	19
2.1 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami	22
2.2 Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem	24
2.3 Metody práce asistenta pedagoga s dětmi s odlišným mateřským jazykem	25
3 Podpora žáků s odlišnými vzdělávacími potřebami	28
3.1 Integrace a inkluze žáků s odlišnými vzdělávacími potřebami	29
3.2 Podpůrná opatření	31
3.3 Spolupráce asistenta pedagoga s pedagogem	33
3.4 Spolupráce asistenta pedagoga s rodinou	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 Metodologie výzkumu	40
4.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	41
4.2 Metoda výzkumného šetření	44
4.3 Příprava a průběh výzkumného šetření	48
5 Analýza a interpretace dat	50
5.1 Vyhodnocení výzkumných otázek	50
5.2 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	52
5.3 Diskuze	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	56
SEZNAM TABULEK	
SEZNAM SCHÉMAT	
SEZNAM ZKRATEK	
SEZNAM PŘÍLOH	

ÚVOD

Vzdělávací systém v České republice staví na principech integrovaného a inkluzivního vzdělávání. V současné době do mateřských škol pod vlivem světové politické situace stále častěji přibývají děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi tyto děti mimo jiné řadíme i děti s odlišným mateřským jazykem, které jsou vzdělávány s využitím různých podpůrných opatření v běžných typech mateřských škol. K těmto podpůrným opatřením patří i pozice asistenta pedagoga, která je integrální součástí vzdělávání dětí předškolního věku. Díky této skutečnosti je možné úspěšné začlenění těchto dětí do hlavního vzdělávacího proudu. Tato pozice není zřizována jen pro individuální práci s integrovanými dětmi, ale také pro vytváření optimálních sociálních vazeb s vrstevníky a snazší adaptaci na nové prostředí.

Hlavním cílem této práce je na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování zhodnotit přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Všechna zjištění jsou konfrontována s pozorováními, která jsem souběžně s rozhovory prováděla u vybraného vzorku informantů.

Teoretická část práce je přehledem poznatků týkajících se pracovní pozice asistenta pedagoga v mateřské škole nejen v historickém kontextu, ale i v současné legislativě. Zabývá se kvalifikačními a osobnostními předpoklady asistenta pedagoga, náplní práce i jeho rolí. Další část se zaměřuje na předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami s důrazem na vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem a také metody práce asistenta pedagoga s těmito dětmi. V závěru teoretické části se zabýváme podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v duchu integrace a inkluze a zmíněna jsou i podpůrná opatření a přínos asistenta pedagoga nejen pro děti s odlišným mateřským jazykem.

V praktické části si ověřuji poznatky, které jsem shromáždila v teoretické části prostřednictvím analýzy prostudované literatury a kvalitativního výzkumu založeného na polostrukturovaných rozhovorech podle Kaneové s asistentkami, učitelkami i rodiči dětí z různého sociálně kulturního prostředí.

Výsledkem výzkumu bude posouzení, míry využití asistence sociálního pedagoga u dětí národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Zjištění, jak oslovení respondenti vnímají odbornost a kvalifikaci asistentů pedagoga, úroveň jejich metodické přípravy a podpory při vzdělávání dětí národnostních menšin v MŠ. A

v neposlední řadě zaznamenání subjektivních pocitů informantů v otázce přínosu asistentů pedagoga při pomoci se začleňováním dětí národnostních menšin do dětského kolektivu mateřské školy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Asistent pedagoga v mateřské škole

V českém školství se můžeme s pojmem asistent setkat v několika rovinách. Rozlišujeme pracovní pozici osobního asistenta, školního asistenta a asistenta pedagoga, kterým se podrobněji zabývá tato bakalářská práce.

Česká republika dlouhodobě směřuje k rovnému přístupu ve vzdělávání, a proto je asistent pedagoga spatřován jako nezbytná podpora osobního charakteru, která přispívá ke zdárnému vývoji jedince ve školním prostředí a naplňuje tak cíle inkluzivní politiky.

Jak uvádí Kendíková (2016, s. 37), „*Asistent pedagoga je pedagogický pracovník a hlavně zaměstnanec školy nebo školského zařízení, jehož činnosti a statut jsou definovány v platné legislativě.*“

Také asistent pedagoga v mateřské škole je pedagogický pracovník zaměstnaný na základě rozhodnutí školského poradenského zařízení. Školská poradenská zařízení, mezi která patří pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra, vydávají doporučení a poskytují vhodná podpůrná opatření. Zřízení pracovní pozice asistenta pedagoga, je jedním z těchto podpůrných opatření, která, podle § 16 zákona č. 561/2004 Sb., jsou poskytována tak aby vyhovovala speciálně vzdělávacím potřebám dětí, žáků a studentů. Podpůrnými opatřeními má zákon na mysli nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách, tak aby tyto úpravy odpovídaly zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Jak uvádí Průcha, asistenti pedagoga tak velmi často pracují např. s romskými dětmi, dětmi imigrantů, integrovanými žáky se zdravotním postižením nebo v zařízeních sociální péče (Průcha 2013, s. 49).

Zřízení pozice asistenta pedagoga v mateřské škole tedy napomáhá v naplňování principů inkluzivního vzdělání, zlepšuje kvalitu a přístup ke vzdělání a v neposlední řadě vyrovnává nerovnosti mezi dětmi.

Asistent pedagoga se aktivně podílí na výchovně vzdělávacím procesu, spolupracuje s ostatními pedagogickými pracovníky mateřské školy a pracovníky

školského poradenského zařízení. Jeho stěžejní význam spočívá v práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (tělesné postižení, zrakové postižení, sluchové postižení, mentální postižení, poruchy autistického spektra, poruchy komunikačních schopností, vývojové poruchy učení, vývojové poruchy chování, kombinované postižení, děti se zdravotním znevýhodněním, epilepsií, astmatem, diabetem, ekzémem, s různými druhy alergií a s onkologickými diagnózami či dalšími onemocněními, která nejsou přímo zdravotním postižením, ale ovlivňují zapojení žáka do edukace, jako děti sociálně znevýhodněné, děti z odlišného kulturního prostředí a děti s odlišným mateřským jazykem. Pracují také s žáky nadanými (Bařinková a kol. 2012).

1.1 Kvalifikační a osobnostní předpoklady asistenta pedagoga

Kvalifikační a osobnostní předpoklady asistenta pedagoga jsou zakotveny v zákoně o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (zákon č. 563/2004 Sb.).

Kendlíková (2017) rozděluje asistenty do dvou skupin podle dosažené kvalifikace.

➤ Asistenti vyšší úrovně:

Vykonávají přímou pedagogickou činnost s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žáky integrovanými. Pro výkon této pracovní pozice je nutné dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a pedagogické vzdělání (kvalifikační kurz pro asistenty, pedagogická škola).

➤ Asistenti nižší úrovně:

Vykonávají nepřímou pedagogickou činnost, kterou jsou myšleny pomocné výchovné práce. K výkonu této pracovní pozice dostačuje základní vzdělání, nebo výuční list a úspěšně dokončený kvalifikační kurz pro asistenty (Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů, 2022 online).

Jak uvádí Teplá, Šmejkalová (2010) přehled akreditovaných programů pro vzdělávání asistentů pedagoga zveřejňuje MŠMT na svých webových stránkách.

Další dělení stanovuje Zákon č. 563/2004 Sb.), který v §20 uvádí rozdělení pracovní pozice asistenta pedagoga podle dosaženého stupně vzdělání. Na základě tohoto rozdělení zákon také stanovuje pracovní náplň asistenta pedagoga.

➤ **Asistent pedagoga vykonávající přímou pedagogickou činnost u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole**

Vykonávání této pracovní pozice je podmíněno:

- dosažením vysokoškolského vzdělání získaného studiem zaměřeným na pedagogiku (pedagogické vědy), úspěšným dokončením vysokoškolského studia v akreditovaném oboru mimo pedagogické vědy s doplněním kvalifikace studiem v celoživotním vzdělávání v oblasti pedagogiky, studiem pedagogiky nebo získání kvalifikace ve vzdělávacím programu pro asistenty pedagoga,
- absolvováním oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením na vyšší odborné škole,
- absolvováním jiného oboru na vyšší odborné škole a doplňujícím studiem v celoživotním vzdělávání v oblasti pedagogiky, studiem pedagogiky nebo získání kvalifikace ve vzdělávacím programu pro asistenty pedagoga,
- úspěšným absolvováním střední školy s pedagogickým zaměřením zakončené maturitní zkouškou,
- vystudováním jiné střední školy a oboru a doplňujícím studiem v celoživotním vzdělávání v oblasti pedagogiky, studiem pedagogiky nebo získání kvalifikace ve vzdělávacím programu pro asistenty pedagoga.

➤ **Asistent pedagoga vykonávající přímou pedagogickou činnost ve formě pomocných výchovných prací**

K vykonávání této pracovní pozice je zapotřebí:

- stejná odborná kvalifikace, jako v případě uvedeném výše,
- střední škola s výučním listem a studiem pedagogiky,
- střední vzdělání v oboru zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga,
- středním vzděláním a studiem pedagogiky nebo studiem pro asistenty pedagoga,
- základní vzdělání a studium pro asistenty pedagoga.

Zájemci o pozici asistenta pedagoga, bez potřebného pedagogického vzdělání mohou docházet na kurzy, které pořádají školská zařízení a vzdělávací organizace po celé České republice. Přehled aktuální nabídky těchto kurzů je možno najít na

stránkách MŠMT, Národního pedagogického institutu České republiky nebo na webových stránkách <https://www.asistentpedagoga.cz/burza/hledam-uplatneni>, 2022 online.

Podle Armstronga (2012) vzdělávání a rozvíjení se v pedagogickém oboru nekončí získáním potřebné kvalifikace, ale s ohledem na osobní rozvoj a kariérní růst pokračuje po celý život tak, aby neustále docházelo k rozvoji a posunu ve znalostech, v dovednostech a schopnostech.

Zákon č. 563/2004 Sb. dále uvádí další nezbytné předpoklady pro výkon profese asistenta pedagoga, kterými jsou: způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka.

Kromě požadavků stanovených zákonem jsou neméně důležité charakterové a osobní vlastnosti, dovednosti a schopnosti vhodné pro tuto profesi.

Podle Kendíkové (2017) jsou nejdůležitější osobnostní předpoklady pro asistenty pedagoga kladný vztah k dětem, empatie, komunikační schopnosti, důslednost a razantnost, schopnost spolupracovat, odborné znalosti, umění přijímat kritiku a poučit se z chyb.

Přehled žádoucích osobnostních předpokladů asistentů pedagoga zmiňují také autoři Němec (2018) a Vejrochová Morávková (2015), podle kterých uvádím následující souhrnný výčet:

- zájem a zaujetí pro profesi,
- adekvátní chování,
- být součástí týmu a umět spolupracovat,
- ochota dále se rozvíjet a vzdělávat,
- dobrá fyzická kondice,
- organizační schopnosti,
- dovednost řešit problémy,
- kritické myšlení.

Anderlíková (2014) a Pacholík (2015) uvádí další žádoucí požadavky na pozici asistenta pedagoga vedoucí k naplňování cílů inkluzivního vzdělávání:

- porozumění dítěti a jeho rodičům,
- akceptování individuálních zvláštností a potřeb svěřených žáků,

- podpora samostatnosti dítěte vedoucí k odpovědnosti za sebe sama,
- spoluvytváření bezpečného prostředí,
- poskytování adekvátní podpory a pomoci,
- vyrovnanost,
- dodržování zásad ochrany osobních a citlivých údajů.

Práce asistenta pedagoga je založena na ctění morálních hodnot naší společnosti, demokracii a dodržování lidských práv. Tyto hodnoty zmiňuje Etický kodex asistenta pedagoga opírající se o Chartu lidských práv a Úmluvu o právech dítěte.

Jak uvádí Bařínková (2012), asistent pedagoga podle tohoto kodexu respektuje jedinečnost každého žáka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí nebo bude podílet na životě celé společnosti (Bařínková, 2012, str. 68). Jedná v nejlepším zájmu žáků, rodičů, pedagogů, institucí, společnosti a profese asistenta pedagoga. Respektuje právo každého jedince na seberealizaci bez omezování práv druhých lidí. Asistent pedagoga využívá své znalosti, dovednosti a zkušenosti k pomoci svěřeným žákům. Upřednostňuje profesionální zájmy před soukromými. Pracuje na nejvyšší možné odborné úrovni. Podle profesně etického kodexu, by měl asistent pedagoga naplňovat lidský a společenský smysl profese, ustavičně na sobě pracovat, rozvíjet svou osobnost a odbornou erudici a to i nad rámec svých pracovních povinností. To potvrzuje Vejrochová Morávková (2015), která uvádí, že kvalifikace, osobnostní předpoklady a náplň práce spolu úzce souvisí.

Z vyhlášky č. 364/2005 Sb., vyplývá, že škola zaznamenává nově přiznaná podpůrná opatření včetně asistenta pedagoga do výkaznictví a uvádí i datum nástupu asistenta pedagoga.

1.2 Náplň práce a role asistenta pedagoga

Vznik pracovní pozice asistenta pedagoga je v souladu s §16 odst. 9 a 10 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.) podmíněn docházkou dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do třídy mateřské školy. Takové dítě podstoupí vyšetření ve speciálně pedagogickém centru (SPC) nebo v pedagogicko-psychologické poradně (PPP), kde je na základě odborného vyšetření vystaveno Doporučení. Obsahem tohoto Doporučení jsou opatření a podpora vedoucí ke zlepšení vzdělávání dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. S rozsahem podpory pro dítě a náplní práce seznamuje

asistenta pedagoga ředitel mateřské školy, který získá souhlas a podporu zřízení místa asistenta pedagoga od příslušného krajského úřadu. Doporučení školského poradenského zařízení není vydáváno v případě vzdělávání dítěte se sociálním znevýhodněním (Metodické doporučení MŠMT ke zřízení funkce asistenta pedagoga, 2015).

Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (vyhláška č. 27/2016 Sb.) obsahuje popis náplně práce asistenta pedagoga, jeho kompetence v závislosti na dosaženém vzdělání. Dále uvádí, že asistent pedagoga pomáhá pedagogovi a je mu oporou při vzdělávání dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami i ostatních žáků, při komunikaci s žáky a zákonnými zástupci a s komunitou, ze které žák pochází (Kendíková, 2017 s. 89).

Dítěti se speciálně vzdělávacími potřebami pomáhá aktivně se zapojit do kolektivu i do průběhu vzdělávání, podporuje žáky při přizpůsobování se školnímu prostředí, pomáhá jim při výuce a při přípravě na výuku, poskytuje pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo její budovy (Kendíková, 2017, s. 89). Asistent pedagoga může pracovat také s dětmi bez podpůrných opatření v rámci jedné třídy. Toto tvrzení podporuje také Němec (2018), který uvádí, že podle výkladu legislativního vymezení není asistent pedagoga určen přímo dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami, ale náplní jeho práce je pomoc pedagogovi.

Konkrétní náplň práce asistenta pedagoga určuje ředitel školy, pro kterého jsou klíčové vzdělávací potřeby daného žáka se zřetelem na posudek od školského poradenského zařízení a individuální vzdělávací plán žáka (Kendíková, 2017, s. 89).

Podle Sosinsky a Gilliama (2011) je asistent pedagoga další dospělý ve třídě, který může svojí přítomností zlepšovat poměry a vztahy ve třídě i na pracovišti a znamená další pár očí a rukou pro náročnou práci.

Podle vzdělání asistenta pedagoga, které se řídí zákonem o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb. §20 odst. 1 a 2) se odvíjí jeho kompetence a náplň jeho práce. Asistent pedagoga, který má vyšší vzdělání může vykonávat přímou pedagogickou činnost s dítětem s příznanými podpůrnými opatřeními (Kendíková, 2017). Přímá pedagogická činnost asistenta pedagoga by měla podle Vejrochové

Morávkové (2015) být vždy konzultována s učitelem a poskytována v souladu s jeho odbornými pokyny a postupy práce.

Jak uvádí Němec (2018), náplň práce asistenta pedagoga s nižším vzděláním by měla zahrnovat především pomocné práce, podporu adaptability dítěte ve třídě, komunikaci s dětmi i zákonnými zástupci nebo s komunitou, pomoc dítěti při sebeobsluze, orientaci v prostředí a při přesunech, pomoc při výchovných činnostech, zaměřených na nácvik a osvojení sociálních dovedností a také pomoc při výchovně vzdělávací činnosti s přihlédnutím na jeho kvalifikaci.

Vejrochová Morávková (2015) do náplně práce asistenta pedagoga zařazuje následující úkony: konzultace a přípravy s učitelem, samostudium, samostatnou přípravu asistenta pedagoga, konzultace s poradenským zařízením, pedagogické porady atd.

Asistent pedagoga při své práci zohledňuje individuální potřeby svěřených žáků, řídí se pokyny a radami zkušenějších, je schopen spolupráce s ostatními pedagogy, dodržuje náplň své práce a nepřekračuje své kompetence, což přispívá k přátelské atmosféře ve třídě a pocitu bezpečí, který je pro děti v tomto věku velmi důležitý.

Shrnutí

Rok 2004 přináší zakotvení pozice asistenta pedagoga do školského zákona č. 561/2004 Sb. Pracovní pozice asistenta pedagoga, jakožto pedagogického pracovníka a zaměstnance školy či školského zařízení podléhá právě tomuto zákonu a jiným právním normám a předpisům, které mimo jiné vymezují kvalifikační a osobnostní předpoklady vhodné pro tuto pracovní pozici. Mezi stěžejní úkoly asistenta pedagoga jakožto pedagogického pracovníka, který se aktivně podílí na výchovně vzdělávacím procesu, patří naplňování principů inkluzivního vzdělání, vyrovnávání nerovnosti mezi a zlepšování kvality vzdělání. Asistent pedagoga spolupracuje s ostatními pedagogickými pracovníky mateřské školy a pracovníky školského poradenského zařízení. Práce asistenta pedagoga je založena na vztahu k dětem, empatii, ctění morálních hodnot naší společnosti, rovnosti příležitostí, demokracii a dodržování lidských práv.

2 Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Úkolem předškolního vzdělávání je podpora výchovného působení rodiny, jeho rozvoj, obohacení a doplnění o specifické podněty. V této vzdělávací etapě žáci získávají především sociální zkušenosti, základní poznatky o životě kolem sebe a první podněty pro pokračující vzdělávání i celoživotní učení (Národní pedagogický institut České republiky 2021, online).

Předškolní vzdělávání je zakotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školským zákonem), ve znění pozdějších předpisů, jako počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Koncepce předškolního vzdělávání směřuje k naplňování společných cílů s ostatními obory a úrovněmi vzdělávání, jimiž je osvojování základů klíčových kompetencí a získávání předpokladů pro další vzdělávání.

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami, lesními mateřskými školami a přípravnými třídami základních škol pro děti s odkladem školní docházky. Toto vzdělávání je organizováno pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let. Od 1. 1. 2017 je předškolní vzdělávání po dosažení pátého roku věku dítěte povinné až do zahájení povinné školní docházky.

Výuka v mateřské škole je organizována ve věkově homogenních nebo heterogenních třídách, do kterých mohou být podle § 16 odst. 9 školského zákona zařazeny i děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Podle tohoto zákona je poskytování předškolního vzdělávání považováno za veřejnou službu.

Vzdělávání žáků v mateřské škole upravuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), účinný od 24. 8. 2021, jehož součástí je nově také část týkající se poskytování jazykové podpory dětem s nedostatečnou znalostí českého jazyka.

Úkoly předškolního vzdělávání podle RVP (Rámcový vzdělávací program – předškolní vzdělávání, str. 6):

- doplnění a podpora rodinné výchovy
- vytváření podnětného prostředí pro rozvoj a učení dětí

- smysluplné obohacování denního programu dětí
- poskytování odborné péče
- vytváření radostných a příjemných zkušeností a dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání
- rozvíjení osobností dětí a podpora zdravého tělesného vývoje
- napomáhání chápání okolního světa
- motivování k dalšímu poznávání a učení
- učení dětí žít ve společnosti ostatních
- seznamování dětí s normami a hodnotami naší společnosti
- vytváření dobrých předpokladů pro pokračování ve vzdělávání
- podporování individuálních rozvojových možností dětí
- diagnostikování speciálních vzdělávacích potřeb dětí

Díky předškolnímu vzdělávání, které se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí, jsou vytvářeny optimální podmínky pro vlastní rozvoj každého dítěte a tím zvýšeny jeho životní i vzdělávací šance.

Předškolní vzdělávání je podle RVP důsledně vázáno k individuálním potřebám a možnostem jednotlivých dětí, včetně vzdělávacích potřeb speciálních, které vycházejí z pedagogické diagnostiky – z pozorování a uvědomění si individuálních potřeb a zájmů dítěte, ze znalosti aktuálního stavu jeho vývoje, konkrétní životní a sociální situace, pravidelného sledování jeho vývoje a vzdělávacích pokroků. Tyto pokroky nastávají prostřednictvím různorodých učebních aktivit, především dětských her, v základních dovednostech motorických, poznávacích ad.

V předškolním vzdělávání zastává významnou roli spontánní sociální učení, které je založeno na principu přirozené nápodoby a situační učení, které využívá situací poskytujících dítěti srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí. Tím se dítě učí dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje, což mu umožňuje pochopit jejich smysl.

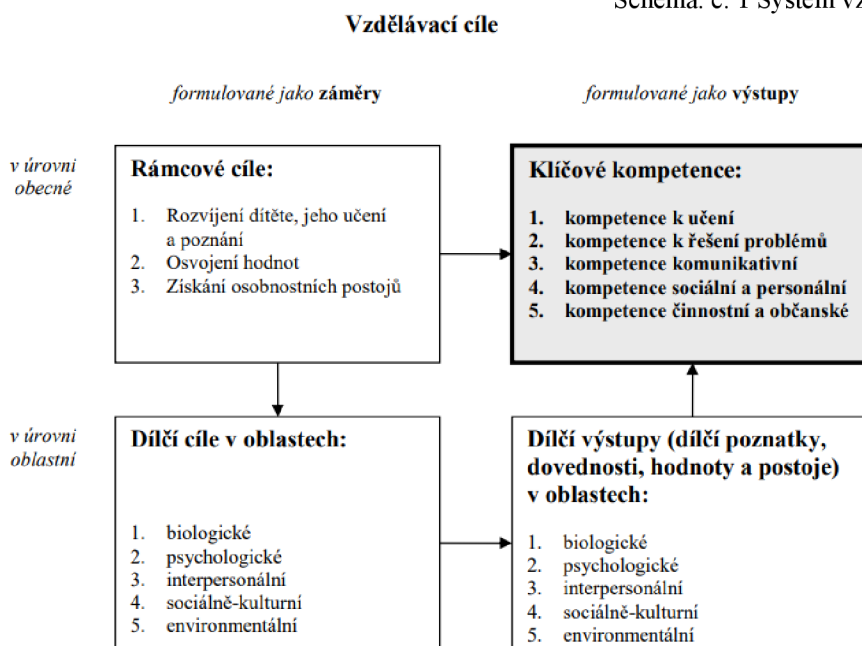
Jak je v RVP uvedeno, hlavním úkolem učitele je poskytovat dítěti vzory chování a postojů, iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a nabízet dítěti příležitosti, jak poznávat, přemýšlet, chápat a porozumět sobě i okolnímu světu.

Cíle předškolního vzdělávání RVP PV jsou rozděleny do čtyř kategorií (Rámcový vzdělávací program – předškolní vzdělávání, str. 9):

- rámcové cíle, které vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání
- klíčové kompetence, jež představují výstupy, o jejichž naplnění usilujeme v předškolním vzdělávání
- dílčí cíle, představují konkrétní záměry týkající se dané vzdělávací oblasti
- dílčí výstupy, myšleny jako dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které odpovídají dílčím cílům

Uvedené kategorie vytvářejí systém vzdělávacích cílů, a jak ukazuje schéma, jsou provázené a ve vzájemné shodě.

Schéma. č. 1 Systém vzdělávacích cílů

(Rámcový vzdělávací program – předškolní vzdělávání, str. 9)

V předškolním vzdělávání se uplatňuje integrovaný přístup, který je realizován na základě integrovaných bloků, jejichž obsah vychází ze života dítěte, je pro ně smysluplný, zajímavý a užitečný. Získané poznatky doprovází prožitek dítěte, čímž jsou komplexnější, srozumitelnější a prakticky využitelné.

2.1 Děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Jak již bylo uvedeno výše, prioritní snahou RVP PV je respektování individuálních potřeb a možností dítěte, a proto je stěžejní i pro přípravu vzdělávacích programů pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, které jsou vzdělávány v běžné mateřské škole. RVP PV, je dále východiskem pro tvorbu školního vzdělávacího programu (ŠVP), podle kterého se uskutečňuje vzdělávání všech dětí dané mateřské školy, nejen dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou myšleny takové děti, kterým jsou poskytována podpůrná opatření, aby bylo dosaženo jejich maximálních vzdělávacích schopností. ŠVP je pro děti s přiznanými podpůrnými opatřeními prvního stupně podkladem pro zpracování plánu pedagogické podpory (PLPP) a také pro děti s přiznanými podpůrnými opatřeními od druhého stupně podkladem pro tvorbu individuálních vzdělávacích plánů (IVP). Školní vzdělávací program každé mateřské školy by měl obsahovat:

- pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PLPP,
- pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování IVP,
- náplň předmětů speciálně pedagogické péče,
- zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o děti se speciálními vzdělávacími potřebami,
- pravidla pro zapojení dalších subjektů do systému vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Výčet podpůrných opatření uvádí školský zákon v § 16, který je rozděluje do pěti stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti a realizuje je příslušná mateřská škola. Pravidla pro použití podpůrných opatření školou a školským zařízením upravuje vyhláška č. 27/2016 Sb. Podpůrná opatření prvního stupně jsou poskytována mateřskou školou na základě plánu pedagogické podpory (PLPP), bez doporučení školského poradenského zařízení. Naopak podpůrná opatření druhého až pátého stupně mohou být poskytována pouze na základě doporučení školského poradenského zařízení.

Vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními, cíle stanovené rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a záměry předškolního vzdělávání jsou pro vzdělávání všech dětí společné, ale přizpůsobeny tak, aby vyhovovaly možnostem a potřebám těchto dětí.

Snahou pedagogů při vzdělávání všech dětí je vytvoření optimálních podmínek, vhodných vzdělávacích metod a prostředků, uplatňování profesionálních postojů, které přispívají k rozvoji osobnosti každého dítěte, komunikačních schopností a vedou dítě, k co největší samostatnosti. K tomu je nutná spolupráce s rodiči dětí.

Při vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními je nutné mít na paměti, že individuální vzdělávací potřeby těchto dětí se mohou lišit od ostatních žáků běžné třídy mateřské školy. Učitel, který by měl být vzdělán v oblasti speciální pedagogiky, spolupracovat s dalšími odborníky a využívat služby školských poradenských zařízení k tomu, aby zajistil vhodné podmínky pro vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními s ohledem na vývojová a osobnostní specifika těchto dětí.

Úspěšnost vzdělávání je dále zabezpečena:

- uplatňováním principu diferenciacce a individualizace při plánování a organizaci činností, obsahu, forem i metod vzdělávání;
- realizací všech stanovených podpůrných opatření ve vzdělávání dětí;
- osvojením specifických dovedností zaměřených na samostatnost, sebeobsluhu a základní hygienické návyky;
- spoluprací se zákonnými zástupci dítěte, školskými poradenskými zařízeními, dalšími odborníky;
- snížení počtu dětí ve třídě dle možností daných zákonem;
- přítomnost asistenta pedagoga řídicí se stupněm přiznaného podpůrného opatření.

Při společném vzdělávání dětí je snahou učitele začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) do vzdělávacího procesu v mateřské škole. Při uplatňování principů inkluzivního vzdělávání je nezbytné vycházet z požadavků dané skupiny a zároveň přihlížet k různým nárokům a potřebám jednotlivých členů. To klade na učitele nemalé nároky a požadavky na volbu správného přístupu.

Snahou je, aby zapojení do kolektivu ostatních dětí a vzdělávání všech dětí probíhalo co nejefektivněji. Nutné je pečlivě promýšlet a plánovat, zda je vhodnější jednotlivé členy rozdělit podle schopností, nebo je spojit do smíšených skupin.

Kendíková (2016) pro inkluzivní vzdělávání považuje za nejdůležitější kvalitní spolupráci mezi školou a rodinou založenou na dobré komunikaci mezi zúčastněnými stranami. To je podle autorky zárukou úspěchu při práci s integrovanými dětmi. Mezi další neméně důležité předpoklady považuje připravenost pedagogických pracovníků po odborné i lidské stránce a respektování individuálních zvláštností každého dítěte.

Podle Zászkaliczského (2016) jde při inkluzivním vzdělávání o rovnocenný přístup bez diskriminace a začlenění všech dětí bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, jazyk, víru, národnost, sociální původ či zdravotní stav.

2.2 Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

Podle výsledků Sčítání 2021 žije v Česku 4,7% obyvatel s cizím státním občanstvím. Děti s odlišným mateřským jazykem jsou podle statistik Českého statistického úřadu nejčastěji součástí rodin, které se do České republiky přistěhovaly z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska, Polska a Německa (ČSÚ, 2022, online).

Asistent pedagoga by se měl zaměřit na rozvoj všech předškolních dovedností, mezi které, podle Němce (2018), patří komunikace, osvojování a rozvoj slovní zásoby, seznamování s knihami, memorování básniček a písniček, pojmenovávání věcí a situací.

Jak vyplývá z tabulky, mnoho z těchto rodin hovoří výhradně svým mateřským jazykem a pouze část cizojazyčných rodin ovládá další mateřský jazyk. Podle uvedených údajů se dá předpokládat, že většina těchto dětí neoplyvá znalostí českého jazyka nebo je jejich znalost jen velmi malá a proto, je podle Němce (2018) nutná pomoc asistenta pedagoga pro překonání jazykové bariéry.

Tab. č. 1 Obyvatelstvo podle vybraného mateřského jazyka a kombinací mateřských jazyků

podle obvyklého pobytu		SLDB 2021	
Mateřský jazyk	Obyvatelé s uvedeným mateřským jazykem		
	výhradně	v kombinaci s dalším mateřským jazykem ¹⁾	celkem ¹⁾
český	8 996 475	217 512	9 213 987
moravský	16 523	12 124	28 647
slovenský	150 738	74 508	225 246
polský	30 183	19 486	49 669
německý	10 151	21 605	31 756
romský	4 280	23 822	28 102
ruský	59 560	36 801	96 361
ukrajinský	88 873	34 865	123 738
vietnamský	43 822	13 586	57 408
maďarský	8 533	6 131	14 664
anglický	13 997	16 481	30 478

¹⁾ osoby, které uvedly dva mateřské jazyky, jsou započteny v obou jazycích

(ČSU, 2022, online)

Konvalinová (2019) uvádí, že je vhodné, aby rodiče dětí s odlišným mateřským jazykem přihlásili dítě do školského zařízení co nejdříve a spojili se s pedagogickými pracovníky. Jak autorka zmiňuje, mladší děti se lépe učí novému jazyku, novým zvyklostem a pravidlům, proto čím dříve dítě docházku započne, tím lépe. Zvládnutí jazyka a úspěšná socializace v nové zemi jsou předpokladem úspěšného zvládnutí základní školy. Na společné schůzce by si měli rodiče a pedagogičtí pracovníci sdělit potřebné informace, dohodnout se jaké budou postupy i způsob komunikace. Pedagogové by měli být schopni navrhnout vhodné prostředky ke komunikaci. Je nutné vyvarovat se nedorozumění, proto je možné využít služby tlumočnicka.

Abychom dětem usnadnili adaptaci na cizí prostředí, nové kamarády i pedagogy, je podle Linhartové a Loudové Stralczynské (2015) vhodné, aby v prvních dnech bylo umožněno rodičům dítěte docházet do mateřské školy společně a tak si lépe na nové prostředí zvykat. Pomoci s adaptací a navozením pocitu bezpečí může hračka či předmět z domova, který si dítě přinese s sebou do mateřské školy.

2.3 Metody práce asistenta pedagoga s dětmi s odlišným mateřským jazykem

Asistent pedagoga by si měl v počátečních pokusech o komunikaci s dětmi s odlišným mateřským jazykem připravit komunikační kartičky. Kartičky jsou dostupné na nejrůznějších webových stránkách, ale taktéž se nekladou meze tvořivosti a zručnosti pedagoga. Vhodné je užívat kartičky v souladu s denním režimem dítěte,

kterému tak pomohou s lepší orientací v prováděných činnostech a osvojením nové slovní zásoby.

Podle Linhartové, Loudové Stralczynské (2015) je pro navázání kontaktu s dětmi vhodné využít hračku nebo loutku a naučit se pár slov z rodného jazyka dítěte.

Němec (2018), pro komunikaci a práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem za vhodné považuje užívání obrázků, obrázkových knih, slovníků a překladačů, které mohou být neocenitelným pomocníkem v komunikaci mezi pedagogickými pracovníky a samotnými dětmi. Vhodnou pomůckou asistenta pedagoga mohou být také tablety nebo mobilní telefony vybavené reproduktory, které mohou být využity pro překlad i fonetickou stránku jazyka.

Po osvojení základů českého jazyka je nutné neustálé ověřování pochopení a porozumění mluveného slova, rozvíjení slovní zásoby stále s využitím obrázků, obrázkových knih nebo počítačových programů.

Klíčová role asistenta pedagoga pro děti s odlišným mateřským jazykem spočívá v tom, že může s dítětem individuálně pracovat a věnovat se procvičování českého jazyka. Stěžejním úkolem asistenta pedagoga by také mělo být začlenění dítěte do kolektivu dětí mateřské školy a jeho aktivní zapojení při navazování kontaktu, pomoc s dorozuměním se i pochopením mluveného slova (Němec, 2018).

Před nástupem dítěte s odlišným mateřským jazykem do mateřské školy je žádoucí, aby pedagog seznámil děti s tím, že přijde nový kamarád, který se přistěhoval z cizí země. Vysvětlit dětem, že kamarád neumí česky, ale hovoří jiným mateřským jazykem, a že našim společným úkolem bude pomoci mu poznat náš mateřský jazyk a naučit se jím mluvit jako my.

K lepšímu porozumění dítěti s odlišným mateřským jazykem je vhodné, aby si asistent pedagoga nastudoval základní informace o zemi, ze které dítě přichází a seznámil se s jejími zvyklostmi, tradicemi a kulturou. Dítěti se tím nejen přiblíží, ale sníží též riziko nedorozumění mezi dítětem a pedagogickými pracovníky nebo při komunikaci s rodiči dítěte (Konvalinová, 2019).

Pro děti rodin cizinců je zřízena celá řada organizací na podporu dětí s odlišným mateřským jazykem pořádající např. intenzivní letní jazykové kurzy pro předškoláky i starší děti (Linhartová, 2015).

Shrnutí

Předškolní vzdělávání dětí ve věku od 2 do zpravidla 6 let je institucionálně zajišťováno mateřskými školami a od 1. 1. 2017 je po dosažení pátého roku věku dítěte povinné až do zahájení školní docházky na základní škole. Vzdělávání žáků v mateřské škole upravuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, jehož prioritní snahou je respektování individuálních potřeb a možností dítěte. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je východiskem pro tvorbu školního vzdělávacího programu, podle kterého se uskutečňuje vzdělávání všech dětí dané mateřské školy. Práce asistenta pedagoga vychází ze školního vzdělávacího programu a probíhá v týmovém duchu, kde stěžejní roli hraje spolupráce pedagoga, asistenta pedagoga a rodiny. Klíčová je role asistenta pedagoga také pro děti s odlišným mateřským jazykem, který dětem umožňuje individuální přístup a možnost osvojování a procvičování našeho mateřského jazyka.

3 Podpora žáků s odlišnými vzdělávacími potřebami

Práce asistenta pedagoga zahrnuje pomoc učiteli ve třídě i podporu a pomoc dítěti nebo dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, znevýhodněním nebo postižením.

Podle novely školského zákona č. 82/2015 Sb., je „Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“

(MŠMT, 2022 online)

Zdravotním postižením je myšleno mentální postižení, tělesné postižení, zdravotní oslabení, zrakové postižení, sluchové postižení, vady řeči, autismus, vývojové poruchy učení a chování, v důsledku dlouhodobé nemoci nebo i lehčí zdravotní poruchy učení či chování, které by bylo potřeba zohledňovat při výuce. (Kendíková, 2016, s. 10).

Sociálním znevýhodněním je myšlen nízký sociálně kulturní status dětí, děti s ústavní výchovou nebo odlišným mateřským jazykem (Kendíková, 2016, s. 10).

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami mohou být vzdělávány formou individuální integrace, která znamená zařazení dítěte do běžné mateřské školy při zajištění vhodných podmínek včetně psychologické či speciálně pedagogické péče. Další formou je skupinová integrace, která probíhá ve speciálních třídách běžné mateřské školy nebo v mateřských školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením, především pro děti s těžšími formami zdravotního postižení. Nebo také kombinací výše uvedených forem (Kendíková, 2016, s. 11).

O vhodné formě vzdělávání dětí s SPU rozhodují školská poradenská zařízení, a to pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum neboť, jak uvádí Pacholík (2015) nejsou pedagogičtí a odborní zaměstnanci oprávněni k vymezování speciálních vzdělávacích potřeb dítěte.

Tato školská zařízení na základě vyšetření zjistí rozsah a závažnost speciálních vzdělávacích potřeb dítěte a rozhodnou o zařazení do jedné z výše uvedených forem a systému podpory vzdělávání a vydávají další doporučení pro vzdělávání těchto dětí podle nabízených legislativních možností. Školská legislativa také vymezuje materiální, personální a finanční podmínky pro optimální a efektivní vzdělávání každého dítěte v co nejvíce optimální a efektivní míře. Pacholík a kol. (2015) uvádí následující systémy podpory:

- **Materiální podpůrné systémy**- speciální edukační prostředky, kompenzační pomůcky, přístroje, úpravy a zdokonalování prostor a prostředí školy
- **Personální podpůrné systémy** - naplňování edukačních potřeb dětí, profesionalita a odbornost zaměstnanců.
- **Finanční podpůrné systémy** - zabezpečování optimálních materiálních a personálních a speciálních podmínek edukace.

Jak zmiňuje Uzlová (2010, s. 66) je míra a způsob podpory závislá na stupni a typu postižení dítěte.

Aby tato podpora byla optimální s ohledem na speciální potřeby každého dítěte, je nutné získat, co nejvíce informací o dítěti a jeho znevýhodnění či postižení. Dostatek informací je klíčový pro volbu efektivního individuálního přístupu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

3.1 Integrace a inkluze žáků s odlišnými vzdělávacími potřebami

Pro integraci dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami je klíčový individuální vzdělávací plán (IVP). Tento dokument, zpracovává mateřská škola na základě doporučení školského poradenského systému a je nutné jej podle potřeb obměňovat, doplňovat a revidovat. Na jeho vytvoření se spolupodílí nejen mateřská škola a školská zařízení, ale také rodina. Poradenská zařízení dohlíží na dodržování doporučení uvedených v IVP a poskytují pedagogům a zákonným zástupcům poradenskou pomoc (Valenta, Petráš, 2012, s. 22). Konzultován je také s rodiči popřípadě i s dítětem (Bradley, 2016, s. 107, 108).

Dalším důležitým dokumentem upravujícím vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách je podle Bartoňové (2012, s. 23-24),

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který respektuje individuální potřeby a možnosti dítěte. V RVP PV jsou vymezeny podmínky vzdělávání podle druhu a stupně postižení - děti s mentální retardací, děti s poruchami pozornosti a vnímání, s poruchou učení a chování, s narušenou komunikační schopností a děti s více vadami a autismem.

RVP PV je východiskem pro tvorbu vzdělávacích programů pro děti se SVP zařazené do běžné MŠ nebo v MŠ s upraveným vzdělávacím programem.

„Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou pro všechny děti stejné. Při jejich realizaci je však třeba zohledňovat individuální potřeby dětí a u dětí se zdravotním postižením nebo znevýhodněním je třeba respektovat některé další podmínky.“ (Bartoňová, Vítková, 2007, s. 86).

Vzdělávání dětí se SVP by mělo být podle Bazalové (2014, s. 150) zaměřeno na osvojování specifických dovedností zaměřených na sebeobsluhu. Vzdělávání by mělo probíhat v klidném a podnětném prostředí s pomocí asistenta, využitím kompenzačních pomůcek, při sníženém počtu dětí ve třídě.

„Také vzdělávání dětí ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí, dětí s oslabeným rodinným zázemím, dětí, pocházejících z jazykově odlišného prostředí a které nemluví jazykem, v němž probíhá vzdělávání, se uskutečňuje podle požadavků daných RVP PV.“ (<http://www.vuppraha.cz/>)

Děti v mateřské škole mohou být vzdělávány na základě různých přístupů začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) do vzdělávacího procesu. Úkolem pedagogických pracovníků je, co možná nejefektivněji zapojení těchto dětí do kolektivu. K tomu je nezbytný vhodný přístup vycházející z potřeb a požadavků konkrétní dětské skupiny.

Skupiny mohou být rozděleny podle schopností nebo v rámci smíšených skupin, čímž jsou vedeny k rovnocennosti bez diskriminace (Zászkaliczky, 2016). Jak dále autor uvádí snahou inkluzivního vzdělávání je začlenění všech dětí bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, jazyk, víru, národnost, sociální původ či zdravotní stav. Jak ale uvádí Zhu & Hsieh (2019), zavádění inkluzivního vzdělávání v předškolním věku doprovází řada překážek ze strany samotných pedagogů i rodičů dětí.

Kendíková (2016) uvádí jako nejdůležitější atributy inkluzivního vzdělávání kvalitní spolupráci mezi školou a rodinou, připravenost pedagogických pracovníků po odborné i lidské stránce a respektování individuálních zvláštností každého dítěte. Dětem, které potřebují speciální přístup, jsou poskytována podpůrná opatření a zvýšená péče k naplnění jejich vzdělávacích možností.

Také práce asistenta pedagoga patří k podpůrným opatřením pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami stanoveným školským zákonem, jež se sjednává na celou dobu pobývání dítěte v mateřské škole.

3.2 Podpůrná opatření

Jak již bylo uvedeno výše, děti se SVP jsou vzdělávány v duchu inkluzivního vzdělávání s využitím podpůrných opatření, zohledňujících individuální a aktuální potřeby každého dítěte. Podle vyhlášky č. 248/2019 Sb. podpůrná opatření členíme do pěti stupňů, které se mohou kombinovat, poskytovat samostatně i společně.

Podpůrná opatření 2. – 5. stupně mohou být poskytována pouze na „*základě doporučení školského poradenského zařízení a s informovaným souhlasem zákonného zástupce*“ (vyhláška č. 248/2019 Sb. kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů čl. 1, v platném znění).

Podle povahy speciálních vzdělávacích potřeb žáků dochází k úpravě organizace práce, metod i průběhu vzdělávání, přičemž je dítě se SVP vzděláváno v přirozeném prostředí, ve kterém navazuje sociální vazby v rámci vrstevnické skupiny.

Podpůrná opatření 1. stupně

Tato opatření se uplatňují bez doporučení školského poradenského zařízení a vyžadují minimální úpravu metod. Jejich úkolem je řešení problému a zmapování optimálních forem podpory žáka. U opatření 1. stupně není potřeba financování podle norem, jsou tedy plně v kompetenci dané mateřské školy, která opatření 1. stupně navrhuje i realizuje. V případě, že jsou podpůrná opatření shledána jako dostačující, mohou být dítěti ponechána. Pokud jsou podpůrná opatření 1. stupně nedostačující, navrhuje mateřská škola posouzení speciálních vzdělávacích potřeb v rámci vyšetření školského poradenského zařízení. Nejběžnější důvody pro poskytování podpůrných

opatření 1. stupně dětem je krátkodobá nemoc, rozvod či úmrtí v rodině, mírné poruchy pozornosti a chování apod.

Podpůrná opatření 2. stupně

Tato podpůrná opatření jsou dítěti se SVP přiznána na základě doporučení školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum). Na základě komplexního vyšetření školské poradenské zařízení identifikuje dítě se SVP, vydává doporučení, spolupracuje s mateřskou školou a zákonnými zástupci při realizaci podpůrných opatření a podílí se na vyhodnocení jejich efektivity.

Realizaci podpůrných opatření zajišťuje daná mateřská škola prostřednictvím pedagogické intervence, sestavením individuálního vzdělávacího plánu, zavedením předmětu speciálně pedagogické péče zaměřeným na nápravu určitých potíží, úpravou v organizaci a metodách výuky (Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP, v platném znění).

Důvodem vzniku speciální vzdělávací potřeb v tomto stupni bývá oslabení kognitivního výkonu, sluchových a zrakových funkcí, oslabení dorozumívacích dovedností, nemoc apod.

Podpůrná opatření 3. stupně

Jsou přiznána dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami na základě provedené diagnostiky, která vychází z vyhodnocení účinnosti nižších stupňů podpůrných opatření a vyšetření dítěte ve školském poradenském zařízení.

Podpůrná opatření 3. stupně vyžadují podstatné úpravy ve formách a metodách práce a zahrnují také využití asistenta pedagoga, školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Důvodem pro poskytování podpůrných opatření 3. stupně může být lehké mentální postižení, zrakové, sluchové, či tělesné postižení, ale také neznalost vyučujícího jazyka apod.

Podpůrná opatření 4. stupně

Jsou poskytována dětem se SVP na základě doporučení školských poradenských zařízení a zároveň vyhodnocení účinnosti nižších stupňů podpůrných opatření, vyjádření lékařů a dalších odborníků. Na základě těchto doporučení dochází

k úpravě potřebného rozsahu přímé pedagogické činnosti, významné úpravy v metodách a organizaci vzdělávání a kompenzaci důsledků zdravotního postižení. Při realizaci podpůrných opatření jsou zachována podpůrná opatření nižších stupňů a přihlíženo k možnostem dítěte při volbě forem a metod práce.

Podpůrná opatření 4. stupně jsou poskytována dětem se závažnými poruchami chování, středně těžkým a těžkým mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, vadami řeči, poruchou autistického spektra, ale také dětem mimořádně nadaným apod.

Podpůrná opatření 5. stupně

Zahrnují maximální podporu dítěte pedagogickými pracovníky školy vyplývající z charakteru obtíží, včetně zařazení dítěte do předmětu speciálně pedagogické péče s ohledem na potřeby dítěte včetně nároku na odpočinek nebo změnu činnosti. Využit je možno také práce školního psychologa, školního speciálního pedagoga, nebo školského poradenského zařízení. Mateřské školy mohou podle Vyhlášky č. 248/2019 Sb. využít dotaci „*k práci se třídou, při nácviku sebeobsluhy a pro zlepšení komunikačních a praktických dovedností*“.

Podpůrná opatření 5. stupně jsou přiznána, jak stanovuje Vyhláška č. 248/2019 Sb., dětem „*s nejtěžšími stupni postižení, zpravidla souběžným postižením více vadami*“, s vysokou úrovní podpory, jako je například hluboká mentální retardace, kombinace těžkého zdravotního postižení. Vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními 5. stupně je realizováno s podporou asistenta pedagoga, speciálního pedagoga, druhého pedagogického pracovníka a prostřednictvím podpůrných metod výuky a využitím speciálních pomůcek, přizpůsobených podmínek výuky i denního režimu dítěte s ohledem na míru jeho postižení a omezení (Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP, v platném znění).

3.3 Spolupráce asistenta pedagoga s pedagogem

K vytvoření příjemného a přátelského třídního klimatu naplněného pocitu bezpečí a týmového ducha, je stěžejní spolupráce pedagoga a asistenta pedagoga. Klíčový význam má jejich spolupráce také pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jak uvádí Palounková a Joklíková (2017), je velmi důležité, aby pedagog a asistent pedagoga spolu vycházeli, jak po pracovní, tak lidské stránce. Je žádoucí, aby

se na sebe naladili, vzájemně se respektovali, byli schopni dělat kompromisy, přiznávat chyby, učit se z nich a domlouvat se.

Podle Sosinsky a Gilliamy (2011) je fungující spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem třídy mateřské školy základem všeho úspěchu a hlavním předpokladem úspěšné integrace dítěte s SVP do vzdělávacího systému. Tato spolupráce by měla probíhat v partnerském duchu, ve kterém je učitel odborníkem využívajícím pomoc dalšího pedagogického pracovníka (Palounková, Joklíková, 2017). Učitel může asistenta inspirovat pro další vzdělávání a naopak čerpat postřehy a podněty pro svou práci od asistenta pedagoga. Jak zmiňuje Horáčková (2015) je učitel asistentovi pedagoga nejbližším partnerem ve výchovně-vzdělávacím procesu.

Učitel by měl znát kompetence asistenta pedagoga a uvědomovat si jeho roli v dané třídě, jako podpůrné opatření pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga je pomocnou silou pro učitele, kterému svou pomocí dopřává více času na práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a také se třídou (Němec, 2018).

Oba by měli znát své kompetence a uplatňovat je ve výchovně vzdělávacím procesu. Palounková a Joklíková (2017) doporučují, si občas role vyměnit a zažít tak situace, ve kterých se asistent pedagoga nebo pedagog nacházejí a tím volit přístup k osobě svého kolegy. Obě autorky také zastávají názor, že by se měl asistent pedagoga spolupodílet na plánování třídního vzdělávacího programu, plánování denních i týdenních činností, přípravě výletu apod. To dává asistentovi pedagoga prostor připravit si různé pomůcky a materiály, seznámit se s cíli, metodami a postupy, být aktivní a kreativní, zapojovat se do činností a tím vzájemnou spolupráci zefektivnit. Při tom je nutné nijak nenarušovat ani neomezovat autoritu pedagoga.

Podobný názor zastává také Němec (2018), který navíc zmiňuje význam konzultací asistenta pedagoga s pedagogem. Tyto konzultace mohou být akutní v případě řešení vzniklého neočekávaného problému nebo průběžné, při kterých pedagog s asistentem pedagoga probírají dílčí posuny ve vývoji dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami a pokroky v práci a přístupech k tomuto dítěti.

Podle Palounkové a Joklíkové (2017) existují tři formy vztahu a spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem, a to partnerský, pedagog v dominantní roli a formální. Autorky dále uvádí, že pro práci učitele je důležitý partnerský vztah, ve

kterém učitel přijímá pohled asistenta pedagoga na práci s dětmi, ze kterého pro něj mohou vyplynout zajímavé postřehy a doporučení pro další práci dítěte, jak se speciálními vzdělávacími potřebami, tak i dalších dětí. Tento pracovní vztah je naplněn vzájemnou podporou a interakcí i oboustranně vřelým přístupem.

V dalším přístupu má pedagog dominantní roli a asistent pedagoga je vnímán jako jeho podřízený. Pedagog si udržuje jistý odstup. Asistent pedagoga se řídí pokyny pedagoga a snaží se o naplňování svých kompetencí. Oba pedagogičtí pracovníci se řídí stanovenými pravidly pro plánování, spolupráci a předávání informací. Oboustranná zpětná vazba v tomto profesním vztahu neprobíhá, i když se pedagog i asistent pedagoga snaží o dobré vztahy, respekt a bezproblémovou spolupráci.

Setkat se můžeme také s takzvaným formálním vztahem, ve kterém je asistent pedagoga přijímán ne příliš vřele. Spolupráce a komunikace probíhá jen na nezbytně nutné úrovni a pedagog nejeví zájem o zpětnovazební sdělení. Oba pedagogičtí pracovníci znají kompetence svého kolegy a plní své povinnosti. Vzhledem k vyššímu dosaženému vzdělání je pedagog odborníkem a zaujímá vyšší funkci a asistent pedagoga je v podřízeném postavení, a proto se nepromítá jejich vztah do osobních rovin.

Základem efektivní spolupráce mezi asistentem pedagoga a pedagogem je komunikace. K ní patří i společné plánování, vytváření společných příprav, hodnocení průběhu spolupráce, hledání nových metod, postupů, hodnocení pokroku svěřených žáků apod. Vzájemná spolupráce se neobejde bez vymezení pravidel, plánování výuky a rozdělování úkolů. Doporučené rozdělení úkolů mezi učitelem a asistentem pedagoga je následující:

- učitel pracuje se všemi dětmi, asistent pedagoga se věnuje dítěti či dětem, které potřebují pomoc z důvodu určitého znevýhodnění;
- asistent dohlíží na celou třídu, když se učitel věnuje skupince dětí, které potřebují pomoc a tím má učitel větší možnost věnovat se dětem se znevýhodněním;
- asistent pomáhá s přípravou pomůcek, s úklidem pomůcek a jinými

- potřebnými úkony vyplývajícími se vzděláváním dětí, díky čemu má učitel více času na vlastní přípravy.

(Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů, 2022 online)

Výše uvedené skutečnosti shrnuje Horáčková (2015, str. 45) do desatera pro dobrou spolupráci asistenta pedagoga s učitelem:

1. Pozitivní postoj asistenta pedagoga i učitele k inkluzi a integraci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.
2. Učitel si je vědom potřeby přítomnosti asistenta pedagoga ve výuce, přijímá ho a nevnímá jako cizorodý a rušivý prvek.
3. Zodpovědnost za výchovu a vzdělávání žáků má stále učitel.
4. Asistent je součástí následujícího trojúhelníku: vedení školy – učitel – asistent. Asistent pedagoga není osobním asistentem žáka, učitele ani sekretářkou.
5. V týdenním rozvrhu je vyhrazen čas pro společné přípravy a konzultace asistenta pedagoga a učitelů.
6. Asistent pedagoga by měl být přítomen na pracovních poradách a pedagogických radách, aby bylo jeho působení v souladu s koncepcí školy.
7. Klíčové jsou i osobní dispozice asistenta pedagoga a učitele, ke kterým patří komunikační dovednosti, dobrá vůle, profesionální a partnerský vztah, dobře míněné úsilí asistenta i učitele.
8. Je nutné, aby se učitel povznesl nad pocit, že další dospělá osoba ve třídě má kontrolní funkci.
9. Přínosné je vzdělávání učitele v oblasti speciálních potřeb žáka v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, hromadných školení, individuálně nebo samostudiem.
10. Učiteli by neměla chybět schopnost „zviditelnění“ asistenta pedagoga a jeho zapojení do výuky, které může být odlišné s ohledem na speciální i osobnostní potřeby žáka. Stejně tak může asistenta pedagoga zapojit do práce s ostatními žáky ve třídě.

3.4 Spolupráce asistenta pedagoga s rodinou

Asistent pedagoga, učitel, pracovník školského poradenského zařízení a rodiče (zákonnými zástupci) spoluvytvářejí tým, usilující o naplnění vzdělávacích cílů v duchu inkluzivního vzdělávání a nejlepším zájmu dítěte. Asistent pedagoga by měl být schopen komunikace na velmi dobré úrovni nejen s dospělými, ale především s integrovaným dítětem nebo ostatními dětmi ve třídě. Spolupráce asistenta s rodinou dítěte je klíčovou činností z mnoha dalších, které asistent vykonává. Spolupráce asistenta pedagoga s rodiči či zákonnými zástupci dítěte se SVP je podmíněno vzájemnou důvěrou a oboustrannou komunikací.

Vzhledem k tomu, že je asistent pedagoga v nejtěsnějším kontaktu s dítětem, je nezbytné, aby byl důkladně obeznámen s diagnózou, doporučeními školského zařízení, osobnostními rysy, vzdělávacími potřebami, rodinnou anamnézou, popřípadě dalšími okolnostmi ovlivňujícími průběh a vzdělávání tohoto dítěte tak, aby výchovný a vzdělávací proces probíhal co nejefektivněji. S těmito citlivými informacemi asistent pedagoga nakládá v souladu s etickým kodexem a užívá je jen pro odborné a profesionální účely a pamatuje na to, že je vázán mlčenlivostí.

Pro budoucí vzdělávání hraje klíčovou roli nejen výše zmíněná spolupráce, pravidelné konzultování pokroků dítěte s učitelem i rodiči, ale také úspěšná adaptace dítěte se SVP. Pro spolupráci i komunikaci je třeba vycházet ze znevýhodnění dítěte a citlivě využívat dostupných podpůrných opatření. Volbou vhodných podpůrných opatření jsou položeny pevné základy pro zdárný kontinuální vývoj.

Způsoby kontaktu pro předávání informací týkajících se dítěte jsou různé:

Ideální způsob je denní raport o uplynulém dni v MŠ a úspěších dítěte. Ten probíhá během předávání dítěte rodičům. Tento způsob je závislý na časových možnostech rodiny. Denní předávání informací je běžné u žáků se zdravotním znevýhodněním, kdy asistent pedagoga sděluje informace o zdravotním stavu dítěte, doporučeních pro domácí přípravu, pokrocích a návrzích k řešení nebo odstranění nedostatků.

Dále také na periodických informačních schůzkách nebo předem domluvených konzultacích. Zde je ovšem nutné počítat se skutečností, že u dětí se sociálním znevýhodněním je nutné častěji řešit problémy s nedostatečnou komunikací. Předpokladem úspěšné komunikace je již dříve vytvořený vztah vzájemné důvěry mezi asistentem a rodiči žáka. Rodiče těchto dětí se rozhovoru s učitelem či asistentem

často vyhýbají. Z tohoto důvodu je nutné vědět, v jakém prostředí dítě vyrůstá a jaké problémy rodinu zužují. U dětí z jiných etnických minorit je nutná znalost kulturních specifík. Toto deletrvající setkání může velmi pomoci k řešení konkrétních problémů

(Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů, 2022 online).

Další způsob komunikace mezi rodiči a pedagogy je prostřednictvím zavedeného deníčku, ve kterém jsou uvedeny pokroky, úspěchy i nezdary dítěte při prováděných činnostech.

V některých případech asistent pedagoga částečně plní funkci sociálního pracovníka a dochází i k návštěvám asistenta přímo v rodině. Tím se jeho působení neprojevuje jen v rámci rodiny daného žáka, ale také v rámci celé komunity. Díky citlivému působení, úctě k dané kultuře i pochopení k sociokulturnímu prostředí dochází k překonávání kulturních bariér (Michalík, 2015).

Způsob předávání informací „mezi dveřmi“, kdy asistent pedagoga kontaktuje rodiče žáka v jejich domácím prostředí, aby jim předal nejdůležitější informace o pokrocích, chování, organizačních záležitostech apod.

Poslední způsob předávání informací hodící se spíše pro základní vzdělávání je v rámci domácího doučování. Asistent pedagoga předává nejen důležité informace ze školního prostředí, ale může být přínosem pro získávání a osvojování pedagogických kompetencí u samotných rodičů žáka.

Při sdělování informací rodičům je potřeba mít na paměti, že obsah sdělení by měl mít pozitivní charakter, a to i v případě nezdaru. Jak k tomuto tématu uvádí Uzlová (2010, str. 54): „*Asistent by se měl při komunikaci s rodiči začleněného žáka vyvarovat vyjádření typu „na to on nemá“, „ať se snažím sebevíc, on to stejně nepochopí“, „to pro něj nemá cenu“; častých stížností na chování dítěte, kritiky domácí přípravy, zpochybňování rozhodnutí rodičů umístit dítě do běžné MŠ apod.*“

V případech, kdy není spolupráce a komunikace na dostatečné úrovni, kvůli nezájmu nebo rezignaci rodičů (zákonných zástupců), obrátí se asistent pedagoga na učitele, pracovníky školských zařízení nebo vedení MŠ.

Dalším klíčovým bodem je komunikace mezi dítětem a asistentem založená na důvěře a pozitivní pracovní atmosféře pramenící ze spokojenosti a spontaneity samotného dítěte.

Podle Kendíkové (2017) jsou ve vzájemné komunikaci mezi asistentem pedagoga a rodinou dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami důležité: „*maximální otevřenost, způsoby a formy komunikace, pravdivost a relevanci poskytovaných informací, efektivitu a rychlost podávaných informací, jasné stanovení podmínek a způsobů vzdělávání, pravidelný kontakt se zaměstnanci školy, zejména s pedagogickými pracovníky, pravidelný kontakt s asistentem.*“ (Kendíková, 2017, s. 103). Jak dodává Uzlová (2010) měli by se učitelé a asistenti pedagoga chovat k rodičům integrovaného dítěte stejně jako ke všem ostatním rodičům.

Shrnutí

Asistent pedagoga poskytuje pomoc učiteli ve třídě a pomoc dítěti nebo dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, znevýhodněním nebo postižením. Tyto děti mohou být vzdělávány formou individuální nebo skupinové integrace a míra a způsob podpory závisí na stupni a typu postižení dítěte. Pro integraci dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami je klíčový individuální vzdělávací plán, který tvoří mateřská škola na základě vyšetření dítěte ve školském zařízení. Na základě tohoto vyšetření a Doporučení školského zařízení jsou dětem poskytována optimální podpůrná opatření a zvýšená péče k naplnění jejich vzdělávacích možností.

II PRAKTICKÁ ČÁST

Ve druhé části bakalářské práce budu ověřovat poznatky, které jsem shromáždila v teoretické části prostřednictvím analýzy prostudované literatury, kterou rozšířím o zjištění provedená polostrukturovaným rozhovorem podle Kaneové uskutečněným s 6 dotazovanými z různého sociálně kulturního prostředí. Všechna zjištění budou konfrontována s pozorováním, které jsem souběžně s rozhovory prováděla u vybraného vzorku informantů.

4 Metodologie výzkumu

Pro výzkum problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin jsem si zvolila výzkumnou metodu obecně teoretickou v podobě analýzy prostudované literatury.

Dále byla, s ohledem na selektovaný vzorek, vybrána kvalitativní metoda výzkumu, a to polostrukturovaný rozhovor podle Kaneové doplněný o pozorování. Mezi výhody této metody patří možnost navázání osobního kontaktu s dotazovanou osobou, které nám dává prostor k hlubšímu proniknutí a porozumění postoje informanta. Švaříček a Šed'ová (2014) dodávají, že při realizaci polostrukturovaného rozhovoru klade výzkumník otázky informantům jedné specifické skupiny lidí za účelem získání informací, pochopení a porozumění jejich pohledu na danou problematiku. Kaneová přitom rozlišuje tři základní druhy rozhovoru: strukturovaný se záznamovým archem, nestrukturovaný a polostrukturovaný, který byl využit v tomto výzkumném šetření.

Jak uvádí Pelikán (2011), čerpá tato explorativní metoda z ústního sdělení nikoli z psané podoby, jako je tomu u dotazníku. Chráska (2007) uvádí, že je to „metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta“ (Chráska, 2007, s. 182).

Pro účely mého výzkumného šetření bylo využito přístupu „etic approach“ podle Kaneové (1985), který je založen na stanovení kategorií a klasifikaci z vnějšího nezávislého pohledu pozorovatele. To nám následně umožní srovnání skupin mezi sebou s rizikem, že námi zvolené kategorie nebudou některým skupinám odpovídat. Během rozhovoru však může výzkumník využít doplňující otázky, kterými se lze doptávat, doplňovat či rozšiřovat odpověď informanta (Mioviský, 2009 In Mišovič, 2019).

Tento kvalitativní přístup zkoumá kategorie a teorie ve snaze porozumět souvislostem a podstatě zkoumaných jevů (Disman 2002 In Mišovič 2019). Díky této metodě bylo shromážděno kvantum informací od malého počtu informantů z různých, popřípadě naprosto odlišných kulturně-sociálních prostředí (Mišovič, 2019). Jak uvádí Švaříček a Šed'ová (2007, s. 17) kvalitativní výzkum je „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí, s cílem získat komplexní obraz těchto jevů, založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.*“

Shromažďování dat bylo doplněno pozorováním, analýzou, průběžným hodnocením a doplňováním o chybějící informace probíhajícího výzkumu. Podle Miovského (2006) se tento typ výzkumu vyznačuje pružností, jedinečností a neopakovatelností. Pro účely klasifikace, analýzy a dalšího zpracování dat, byly pořízeny nahrávky na diktafon v mobilním telefonu po předešlém souhlasu informantů s pořízením tohoto záznamu. Audiozáznam nám umožnil zachytit celý rozhovor, díky čemuž bylo možno se zaměřit i na neverbální projev informantů, pořizovat si poznámky apod. Pořizování audiozáznamu je nejčastěji používanou metodou fixace pro sběr dat, která umožňuje opakované přehrávání záznamu při přepisu a vnímání doposud neodhalených a jinak nepostřehnutelných souvislostí.

Mým úkolem, jakožto výzkumníka tedy bylo zaznamenat, co nejvíce skutečností, které z šetření vplynuly a snažit se tyto skutečnosti vidět pohledem zkoumané osoby a nebýt ovlivněn vlastními pocity a názory.

K nevýhodám tohoto druhu výzkumného šetření řadí Hendl (2005) to, že jde o analýzu získaných dat zastoupených daným ne příliš velkým výzkumným vzorkem a generalizace získaných výsledků na širší populaci není tedy možná.

4.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

V teoretické části této práce byly shromážděny poznatky týkající se problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin. Specifikujeme zde roli asistenta pedagoga v mateřské škole, vymezujeme náplň jeho práce a konkretizujeme jeho kompetence při práci s dětmi národnostních menšin. Na poznatcích teoretické části staví praktická část této práce.

Hlavním cílem této bakalářské práce je na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování zhodnotit přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Rozhovory měly zachytit zkušenosti, poznatky a postoje informantů.

Dílčí cíle výzkumu byly stanoveny na základě analýzy odborné literatury a legislativních dokumentů a vychází z hlavního cíle empirické části práce.

Dílčí cíle výzkumu

Cíl 1: Posoudit, v jaké míře je u dětí národnostních menšin asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání využívána.

Cíl 2: Zjistit, jak oslovení respondenti vnímají odbornost a kvalifikaci asistentů pedagoga, úroveň jejich metodické přípravy a podpory při vzdělávání dětí národnostních menšin v MŠ.

Cíl 3: Zaznamenat subjektivní pocity informantů v otázce přínosu asistentů pedagoga při pomoci se začleňováním dětí národnostních menšin do dětského kolektivu mateřské školy.

Otázky rozhovoru vycházely z dílčích cílů výzkumu a byly předem připraveny tak, aby byly naplněny stanovené cíle a odpovědi obsáhly, co největší oblast problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin. Nejdříve jsem si položila výzkumné otázky, které vycházely ze stanovených cílů výzkumu a napomohly tematickému rozčlenění problematiky.

Výzkumné otázky

1. Bývá v praxi běžně využíváno služeb sociálního pedagoga jako asistenta u dětí národnostních menšin?
2. Jaká je úroveň kvalifikace, odbornosti a metodické přípravy asistentů pedagoga při vzdělávání dětí národnostních menšin v MŠ?
3. Jak je vnímán přínos asistentů pedagoga při pomoci se začleňováním a adaptací dětí národnostních menšin do dětského kolektivu mateřské školy a vzdělávacího procesu?

Na základě výzkumných otázek byla vytvořena osnova polostrukturovaného rozhovoru podle Kaneové, která nám byla oporou při jeho samotné realizaci. Výhodou tohoto interview je, že není bezpodmínečně nutné vyžadovat stejný typ odpovědí od všech informantů. Formulaci otázek i jejich pořadí je možno měnit podle dané situace a jediným pevným bodem tak zůstává jen záměr výzkumu. Bylo nutné věnovat velkou pozornost konstrukci jednotlivých otázek, aby splnily svou hlavní funkci, a to získat od informanta co nejpřesnější odpověď.

Osnova polostrukturovaného rozhovoru podle Kaneové pro asistenta pedagoga:

1. Jak dlouho pracujete jako asistent/ka pedagoga v mateřské škole?
2. Kolika dětem z národnostních menšin jste během své praxe asistoval/a?
3. Které činnosti asistenta pedagoga patří k nejčastějším?
4. Jaké je Vaše vzdělání na pozici asistenta pedagoga a máte i dřívější zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí?
5. Co při této práci pokládáte za své silné stránky a v čem byste se chtěl/a zlepšit?
6. Dostáváte zpětnou vazbu týkající se Vašeho působení v mateřské škole od rodičů, učitelů nebo vedení MŠ?
7. Jaký je podle Vašeho názoru Váš největší přínos dětem z národnostních menšin v MŠ?
8. Jak Vaši přítomnost vnímají ostatní děti ve třídě? Máte možnost přímé pedagogické činnosti s dětmi?
9. Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena Vaše práce v MŠ?

Osnova polostrukturovaného rozhovoru podle Kaneové pro pedagoga:

1. Jak dlouho pracujete jako pedagog v mateřské škole?
2. Kolika dětem z národnostních menšin byl během Vaší praxe přidělen asistent?
3. Při jakých činnostech využíváte pomoc asistenta pedagoga nejčastěji?
4. Jaké by podle Vašeho názoru mělo být vzdělání na pozici asistenta pedagoga? Je pro Vás vzdělávání asistenta důležité nebo dáváte přednost dřívější zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí nebo jiným kvalitám?
5. Jaké silné stránky u asistenta pedagoga pokládáte za důležité nebo naopak za nežádoucí?
6. Dostáváte zpětnou vazbu týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole od rodičů, učitelů nebo vedení MŠ?
7. Jaký je podle Vašeho názoru největší přínos plynoucí z práce asistenta pedagoga s dětmi z národnostních menšin v MŠ?

8. Jak přítomnost asistenta pedagoga vnímají ostatní děti ve třídě? Mají podle Vás dostatečnou možnost přímé pedagogické činnosti s dětmi?

9. Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena práce asistenta pedagoga v MŠ?

Osnova polostrukturovaného rozhovoru podle Kaneové pro rodiče:

1. Kolik let v součtu všechny Vaše děti navštěvovaly MŠ?

2. Kolika dětem z národnostních menšin byl během této doby přidělen asistent?

3. Pro jaké činnosti by podle Vás měla být využívána pomoc asistenta pedagoga nejčastěji?

4. Jaké by podle Vašeho názoru mělo být vzdělání na pozici asistenta pedagoga? Je pro Vás vzdělávání asistenta důležité nebo dáváte přednost dřívější zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí nebo jiným kvalitám?

5. Jaké silné stránky u asistenta pedagoga pokládáte za důležité nebo naopak za nežádoucí?

6. Dostáváte zpětnou vazbu týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole od ostatních rodičů, dětí nebo učitelů MŠ?

7. Jaký je podle Vašeho názoru největší přínos plynoucí z práce asistenta pedagoga s dětmi z národnostních menšin v MŠ?

8. Jak přítomnost asistenta pedagoga ve třídě vnímají Vaše děti? Zmínily se Vaše děti, že s nimi asistent pedagoga pracuje ať už skupinově nebo individuálně?

9. Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena práce asistenta pedagoga v MŠ?

4.2 Výběr výzkumného souboru

Podle tvrzení Dismana (2011) lze v kvalitativním výzkumu jen výjimečně zkoumat celý základní soubor, proto bylo nutné ujasnit si, od koho budou získávána data a jakým způsobem. Při uvažování nad výzkumným vzorkem byly hlavními kritérii výběru zkušenost s prací asistenta pedagoga a dětmi z národnostních menšin nebo příslušnost do národností menšiny. Při výběru jsem dbala na to, aby mezi mnou a informanty z národnostních menšin nebyla jazyková bariéra.

Původní výzkumný vzorek tvořilo 15 oslovených osob odpovídajících daným kritériím. Bohužel ochota ke spolupráci nebyla taková, jakou jsem na počátku očekávala.

Pro účely výzkumu, jehož cílem bylo zmapování problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin, bylo výzkumné šetření provedeno na výzkumném vzorku skládajícím se ze dvou asistentek pedagoga, dvou učitelek a dvou rodičů. Výzkumným souborem práce jsou tedy osoby se vztahem k vybrané mateřské škole Jihočeského kraje.

Mateřskou školu navštěvuje celkem 128 dětí. Ve škole jsou zastoupeny děti z národnostních menšin v následujícím složení: 12 romských dětí, 1 dítě ruské národnosti, 3 ukrajinské děti, 1 dítě italské národnosti a 2 děti vietnamské národnosti. Z celkového počtu 19 dětí národnostních menšin mají pouze 3 odlišný mateřský jazyk, 7 ovládá mateřský i český jazyk současně a ostatní (9) mluví pouze česky.

Výběr informantů nebyl snadný, protože z pěti oslovených učitelek se výzkumu nakonec zúčastnily pouze dvě. Ještě menší zájem byl u rodičů, kdy ze sedmi oslovených rodičů příslušících k jedné z uvedených národnostních menšin nakonec k uskutečnění rozhovoru svolení dali pouze dva. Oslovila jsem také tři asistentky pedagoga a účast na výzkumném šetření mi byla přislíbena od všech. Výzkumu se však nakonec, kvůli nemoci jedné z nich, účastnily pouze dvě asistentky pedagoga. Výzkumu se účastnily pouze ženy, protože v dané mateřské škole žádní muži nepracují a děti vodí převážně maminky. Přesto jsem se pokusila oslovit dva muže ze skupiny rodičů, ale oba účast na výzkumu odmítli.

Během celého procesu výběru a získávání informantů, jsem se řídila doporučením Hendla (2005), která za nezbytné považují zachování anonymity informantů, získání informovaných souhlasů a seznámení s okolnostmi výzkumu. Bylo také nutné dodržovat etické zásady při provádění polostrukturovaných rozhovorů i po jejich uskutečnění, abychom výzkumem neohrozili psychické či fyzické zdraví informantů a nenarušili jejich anonymitu.

Bližší charakteristika informantů:

Informant 1

Tabulka č. 2 Údaje o informantovi 1

Pohlaví:	Žena
Věk:	20
Vztah k dané MŠ:	Asistentka pedagoga v dané MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Střední škola pedagogická, od 18 let vedoucí kroužku aerobiku pro děti. 1 rok pracuje s dětmi na pozici asistentky pedagoga.

Informant 2

Tabulka č. 3 Údaje o informantovi 2

Pohlaví:	Žena
Věk:	46
Vztah k dané MŠ:	Asistentka pedagoga v dané MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Předešlé zkušenosti jen rodičovské, 8 let pracuje s dětmi na pozici asistentky pedagoga.

Informant 3

Tabulka č. 4 Údaje o informantovi 3

Pohlaví:	Žena
Věk:	54
Vztah k dané MŠ:	Učitelka v dané MŠ.

Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Více než 30 let pedagogické praxe na pozici učitelka MŠ.

Informant 4

Tabulka č. 5 Údaje o informantovi 4

Pohlaví:	Žena
Věk:	47
Vztah k dané MŠ:	Učitelka v dané MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	20 let pedagogické praxe, vedení kroužků při MŠ, vedoucí táborů

Informant 5

Tabulka č. 6 Údaje o informantovi 5

Pohlaví:	Žena
Věk:	23
Vztah k dané MŠ:	Rodič dítěte navštěvujícího danou MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Vychovává již 5 dětí – tedy zkušenosti rodičovské.

Informant 6

Tabulka č. 7 Údaje o informantovi 6

Pohlaví:	Žena
----------	------

Věk:	38
Vztah k dané MŠ:	Rodič dítěte navštěvujícího danou MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Zkušenosti jen rodičovské.

4.3 Příprava a průběh výzkumného šetření

Za účelem zjištění srozumitelnosti a vhodnosti zvolených okruhů byl realizován pilotní rozhovor s jednou z informantek vietnamské národnosti ještě před zahájením samotného výzkumného šetření a okruhy byly shledány dostačující a vyhovující.

Se všemi informanty jsem polostrukturované rozhovory uskutečňovala formou osobního setkání od ledna 2022 do června 2022 ve vybrané mateřské škole Jihočeského kraje. Délka rozhovorů, včetně volné konverzace, byla přibližně 40 minut. Mou snahou při každém setkání bylo navodit příjemnou a uvolněnou atmosféru. V některých rozhovorech nebylo třeba mé přílišné iniciativy, protože se informanti rozprávěli sami. Někdy nastal problém, jak se dostat k jádru věci, neboť odpovědi dotazovaných byly velmi stručné a povrchné. V některých případech bylo nutné otázku přiblížit pro její lepší pochopení. K tomuto účelu byly pokládány doplňující otázky a získány tak potřebné informace pro naše výzkumné šetření. Všichni informanti formulovali své odpovědi jasně a smysluplně podle svých předešlých zkušeností, bylo patrné emocionální zabarvení jejich výpovědí. Všechny informanty jsem na začátku rozhovoru upozornila na to, že odpovědi budou zaznamenávány, abych předešla případnému zneklidnění a zaskočení dotazovaných osob.

Všechny rozhovory byly nahrávány na diktafon v mobilním telefonu. Audiozáznam je nejčastější metodou fixace. Velkou výhodou této metody je to, že všechna vyjádření respondentů jsou doslovně zaznamenána. To dává výzkumníkovi prostor zaměřit se na neverbální projev informantů a věnovat se vlastním poznámkám. Další výhodou je, že umožňuje opakované přehrávání záznamu. To nám umožňuje zaměřit se na souvislosti, které by jinak zůstaly neodhaleny. Je to proto, jak uvádí Miovský (2006), že audiozáznam je autentický.

Následovala transkripce, tedy převedení dat z autentického audiozáznamu na formu textovou. Dalším krokem výzkumu byl management získaných dat z polostrukturovaných rozhovorů, kde jsem využila techniku barvení textu. O té se zmiňuje Miovský (2006, s. 211) takto: „*Například každému ze šesti hlavních témat přiřadíme jednu barvu a následně pročítáme text a barvami označujeme všechna místa, která jednotlivých tematických oblastí týkají.*“ V úvahu byl brán názor Dismana (1969), který považuje tuto techniku za příliš pracnou.

Po přepsání rozhovorů do textové podoby byl pořízen výtisk, který umožňoval barevně označovat informace v textu. Vyznačovány byly jen ty informace, které se jevily jako podstatné pro výzkumnou část této práce a vyloučeny irelevantní informace. V dalším kroku bylo nutné se opětovně zabývat označenými jevy, analyzovat je, sledovat četnost jejich výskytu, zaznamenávat je pro následnou analýzu a interpretaci zjištěných dat.

Shrnutí

Pro výzkum problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin byla zvolena výzkumnou metoda analýzy prostudované literatury, pozorování a polostrukturovaný rozhovor podle Kaneové. Hlavním cílem práce bylo na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování zhodnotit přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Rozhovory s vybranými informanty měly zachytit zkušenosti, poznatky a postoje informantů. Výzkumné šetření bylo provedeno na výzkumném vzorku skládajícím se ze dvou asistentek pedagoga, dvou učitelek a dvou rodičů. Při výběru respondentů byly hlavními kritérii zkušenost s prací asistenta pedagoga a dětmi z národnostních menšin nebo příslušnost do národností menšiny, kde bylo nutné dbát na to, aby mezi mnou a informanty z národnostních menšin nebyla jazyková bariéra.

5 Analýza a interpretace dat

5.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

1. *Bývá v praxi běžně využíváno služeb sociálního pedagoga jako asistenta u dětí národnostních menšin?*

Délka praxe oslovených pedagogických pracovníků je v rozmezí 1rok – 30 let. Nejméně zkušeností s pozicí asistenta pedagoga u dětí národnostních menšin má jedna informantka. Délka praxe třech zbývajících je 8, 20 a 30 let. Oslovené informantky ze skupiny rodičů dávají své děti do této mateřské školy 3 roky a 8 let.

Z analýzy provedených rozhovorů vyplynulo, že služeb sociálního pedagoga jako asistenta u dětí národnostních menšin je v této dané mateřské škole využíváno. Pět z oslovených asistentů ví a může doložit, že tomu tak v běžné praxi je. Jedna informantka o existenci této pracovní pozice ví, ale neví, komu je pomoc asistenta pedagoga poskytována.

Všichni informanti se shodli na skutečnosti, že práce asistenta pedagoga je využíváno stále u více dětí. Tato situace už trvá delší dobu a podle jejich mínění bude služeb asistenta pedagoga potřeba i v budoucnu v čím dál větší míře. Tomu nasvědčuje fakt, že děti z národnostních menšin, s ohledem na světovou politickou situaci, do školky stále přibývá a je pravděpodobné, že se tento trend udrží i v příštích letech.

V mateřské škole pracují celkem tři asistentky pedagoga, ze kterých jedna vystudovala obor Sociální pedagogika, jedna tento obor stále studuje a třetí o tom v budoucnu uvažuje. Zatím jí podle jejích slov stačí absolvovaný kurz.

Podle oslovených informantů je vzdělání asistenta pedagoga důležité. Tuto skutečnost uvádí 5 z nich. Jeden informant dává spíše přednost osobnostním kvalitám, lásce k dětem a chuti pracovat před „papírem“.

Rodiče i pedagogové jsou si vědomi důležitosti této pracovní pozice, která podle jejich názorů obnáší především různorodou pomoc učitelů při všech aktivitách. Nejčastěji zmíněny byly výtvarné činnosti, pomoc dětem při převlékání, jídle, s dorozumíváním a vzájemnou komunikací apod. Úlohu asistenta u dětí národnostních menšin vidí shodně všichni informanti v roli prostředníka a průvodce dítěte.

Oslovenými učiteli je asistent vnímán a přijímán jako podpůrné opatření pro děti a zároveň je brán jako pravá ruka učitele.

2. *Jaká je úroveň kvalifikace, odbornosti a metodické přípravy asistentů pedagoga při vzdělávání dětí národnostních menšin v MŠ?*

Kvalifikovanost asistentů pedagoga na této mateřské škole je vysoká. Dvě ze tří asistentek mají nebo budou mít vysokoškolské vzdělání v oboru Sociální pedagogika s titulem Bc. Jejich zájmem je i další vzdělávání se v oboru ať už samostudiem, účastí na kurzech nebo školeních, tak i dalším studiem v rámci celoživotního vzdělávání.

Vzdělání, odborná způsobilost a metodická příprava je důležitá pro 5 z 6 oslovených informantů. Jedna informantka uvádí, že upřednostňuje vztah k dětem, trpělivost, obětavost a další osobnosti kvality před vzděláním.

V otázce hodnocení silných stránek asistenta pedagoga nejčastěji od informantů zaznívaly následující žádoucí vlastnosti: láska a porozumění v práci s dětmi (6 informantů), poskytování adekvátní podpory a pomoci (6 informantů), schopnost spolupracovat (5 informantů), schopnost přizpůsobit se individuální zvláštnostem dítěte (3 informanti), organizační schopnosti (2 informanti) ochota dále se rozvíjet a vzdělávat (1 informant).

Slabé stránky asistentů pedagoga jsou respondenty vnímány takto: zlepšení komunikace (4 informanti), sebevzdělávání (3 informanti), zvládání problémových situací (1 informant). Dvě informantky v rozhovorech zmínily, že za slabými stránkami asistentů pedagoga by mohlo stát jejich nízké finanční ohodnocení.

Zpětná vazba týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole je podle oslovených pedagogickým pracovníků velmi malá. Jak uvedly 4 dotazované, většinou se k nim zpětná vazba dostává jen zprostředkovaně – „někdo říkal“, což považují za velký nedostatek v komunikaci mezi školkou a rodiči. Naopak oslovení rodiče uvádějí, že zpětná vazba je podle jejich názoru dostačující.

3. *Jak je vnímán přínos asistentů pedagoga při pomoci se začleňováním a adaptací dětí národnostních menšin do dětského kolektivu mateřské školy a vzdělávacího procesu?*

Oslovené paní učitelky vidí obrovský přínos ve spolupráci s asistentem u dětí národnostních menšin zvláště v současné politické situaci ve světě.

Díky vzájemné spolupráci se paní učitelky mohou věnovat dětem s větším časovým prostorem a individuální péčí. Velkou pomocí je asistent při práci s dětmi, protože je vždy po ruce, pomůže, přidrží, rozdá, znovu vysvětlí Když je to možné, pracuje asistent s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Tím, že je tomuto dítěti věnována individuální péče, posunuje se například v osvojování českého jazyka, adaptaci na nové prostředí, začleňování do kolektivu dětí apod. Paní učitelky si již práci bez asistenta pedagoga za stávajících podmínek nedovedou představit.

Asistenti pedagoga spatřují svůj největší přínos pro děti. Obě vnímají, že je pro tyto děti jejich pomoc velice důležitá. Pomáhají jim začlenit se do kolektivu, osvojovat si jazyk nebo i při sebeobsluze. Jak asistentky uvádí, pedagogové tak mají prostor pro práci s ostatními dětmi.

Obě oslovené maminky dětí z národností menšiny spatřují velký přínos v tom, že ve školce působí asistenti pedagoga. Jedna maminka by byla ráda, kdyby se asistenti více věnovali jejím dětem. Druhá informantka ví o činnosti asistentů hlavně z vyprávění svých dětí a oceňuje je. Hlavní přínos, podle jejího názoru, spočívá především v tom, že učitelka není ve třídě na děti sama a má někoho, kdo jí pomůže.

Samotné děti vnímají přítomnost asistenta pedagoga pozitivně. Z provedených pozorování i vyprávění všech informantů vyplynulo, že se u dětí neobjevily sebemenší náznaky nelibosti, nespokojenosti či protestu proti činnosti asistenta pedagoga. Ukázalo se, že některé děti trpí tím, že se paní asistentka více věnuje jen některým kamarádům (zminila 1 maminka). Rodiče těchto dětí by ocenily více pozornosti a péče pro své děti, přestože ji, podle jejich názoru, vlastně nepotřebují.

Na otázku zda jsou i jiné činnosti, o které by mohla být rozšířena práce asistenta pedagoga, jedna informantka odpověděla, že by přivítala, kdyby mohly asistentky zastupovat učitele v době nepřítomnosti a další informantka vyjádřila přání, aby mohly asistentky vodit děti do školky a ze školky.

5.2 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování zhodnotit přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání.

Data potřebná k realizaci šetření, byla získána z provedených polostrukturovaných rozhovorů a přístupu „etic approach“ podle Kaneové. Dotazovány byly učitelky mateřské školy, asistentky pedagoga a rodiče dětí mateřské školy.

K tomu účelu byly zvoleny tři problémové okruhy vycházející z hlavního výzkumného cíle, na jehož základě byly formulovány tři výzkumné otázky. Tyto výzkumné otázky byly základem osnovy rozhovorů pro jednotlivé skupiny informantů.

Z analýzy shromážděných dat vyplynuly informace odpovídající na položené výzkumné otázky, které uvádí, že práce sociálního pedagoga jako asistenta u dětí s odlišným mateřským jazykem je běžně využíváno. Rodiče i pedagogové jsou si vědomi důležitosti této pracovní pozice, která podle jejich názorů obnáší především různorodou pomoc učiteli při včleňování dětí národnostních menšin do majority, při komunikaci a dorozumívání, při pomoci s adaptací na nové prostředí, v individuálním přístupu, při integraci do dětského kolektivu apod. Pro výkon profese asistenta pedagoga je důležité vzdělání, odborná způsobilost a metodická příprava. Mimo to oplývají asistenti pedagoga řadou silných stránek, díky kterým ve vzdělávacím procesu jedinců s odlišným kulturním, jazykovým a sociálním zázemím, působí jako článek pro vzájemné porozumění. Za zmínku stojí především láska a porozumění v práci s dětmi, poskytování adekvátní podpory a pomoci, schopnost spolupracovat, schopnost přizpůsobit se individuální zvláštnostem dítěte, organizační schopnosti, ochota dále se rozvíjet a vzdělávat. Především sebevzdělání a seberozvoj pak napomáhá s odbouráním problémů v komunikaci a zvládnutí obtížných situací. K odhalování silných a slabých stránek by jim mohla pomoci zpětná vazba týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole, která je však velmi malá a ne příliš častá. Spolupráce mezi asistenty pedagoga, učiteli i rodiči je pro výchovu a vzdělávání dětí z národnostních menšin klíčová. Díky této spolupráci vzniká větší prostor pro individuální práci s dětmi při osvojování českého jazyka, adaptaci na nové prostředí, začleňování do kolektivu apod.

Pro děti s odlišným mateřským jazykem bývá adaptace na nové prostředí obtížně překonatelnou překážkou, se kterou jim může asistent pedagoga pomoci. Kvůli jazykové bariéře jsou tyto děti v kolektivu předškolních dětí znevýhodněny a přínos práce asistenta pedagoga je v těchto případech nedocenitelný.

5.3 Diskuze

Hodnocení přínosu asistenta pedagoga pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání je v současné době tématem aktuálním. Vzhledem ke světové politické situaci lze předpokládat, že děti s odlišným mateřským jazykem budou stále přicházet do našich vzdělávacích zařízení. Měli bychom být na tuto skutečnost připraveni. Provedené výzkumné šetření ukázalo, že přínos asistenta pedagoga je pro tyto děti nedocenitelný. Přesto nemají vyhovující finanční ohodnocení ani možnost kariérního růstu.

Podle některých studií (Němec, Šimáčková-Laurenčíková, Hájková, 2014), je profese asistenta pedagoga nejhůře placená pracovní pozice ve školství s minimální možností kariérního růstu.

Dle těchto výzkumů se také ukazuje důležitost vzdělávání asistentů pedagoga pro efektivní zapojení do edukace dětí s odlišným mateřským jazykem nebo jinými specifickými vzdělávacími potřebami. Na místě je tedy podpora k dalšímu vzdělávání a zvyšování kvalifikace ze strany kolegů a nadřízených. To je možné prostřednictvím různých forem vzdělávání a jednou z nabízených možností je studium oboru Sociální pedagogika na vysokých školách.

Problematika využití sociálních pedagogů pro pracovní pozice asistentů pedagoga v předškolním vzdělávání by si do budoucna zasloužila více pozornosti výzkumníků. V budoucnu bych ráda toto výzkumné téma rozšířila na větší výzkumný vzorek s využitím jiné metody pro sběr dat. Touto metodou by mohl být dotazník, který dává prostor k oslovení velkého počtu informantů z mnoha míst. Jeho další výhodou je možné využít online aplikace pro tvorbu, distribuci a analýzu dotazníků. Při dostatečném počtu informantů by pak bylo možné výsledky generalizovat, což není možné tímto výzkumným šetřením.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování zhodnotit přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. Mou snahou bylo nastínění přínosu této pracovní pozice jako podpůrného opatření pro integraci a adaptaci dětí s odlišným mateřským jazykem v běžné mateřské škole. Cíl práce se podařilo naplnit díky shromážděným informacím týkajících se posouzení míry využívání asistence sociálního pedagoga, zjištění odbornosti a kvalifikace asistentů pedagoga i úrovně jejich metodické přípravy a zaznamenání subjektivních pocitů informantů v otázce přínosu asistentů pedagoga při pomoci se začleňováním dětí národnostních menšin do dětského kolektivu mateřské školy.

Teoretická část představuje ucelený soubor poznatků týkajících se problematiky asistence sociálního pedagoga v předškolním vzdělávání národnostních menšin. Specifikuji zde roli asistenta pedagoga v mateřské škole, vymezuji náplň jeho práce a konkretizuji jeho kompetence při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

V praktické části této práce je popsána metodologie výzkumu, výzkumné cíle, výzkumné otázky a metoda sběru dat. Na základě zrealizovaných rozhovorů a pozorování je zhodnocen přínos asistenta pro děti národnostních menšin v předškolním vzdělávání. K závěrům výzkumu jsem došla pomocí uskutečněných rozhovorů, které měly zachytit zkušenosti, poznatky a postoje informantů. Získaná data byla následně zpracována analyzována a následně interpretována. Shrnutím získaných dat bylo možné vyhodnotit výzkumný cíl, který nelze plně zobecňovat kvůli nízkému počtu informantů.

Seznam použitých informačních zdrojů:

ALLEN, K., MAROTZ, L. R., *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Překlad Petra Vlčková. Praha: Portál, 2002. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7367-055-0.

ANDERLIKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. Praha: Triton. 2014. ISBN 978-80-7387-765-1.

ARMSTRONG, M. *Řízení lidských zdrojů: Nejnovější trendy a postupy*. Praha: Grada Publishing. 2012. ISBN 978-80-247-1407-3

BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Sevt. 2007. EAN kód: 9788073151584.

BARTOŇOVÁ, M., BYTEŠNÍKOVÁ, I., VÍTKOVÁ, M. *Děti se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-237-6.

BAZALOVÁ, B. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0693-4.

BAŘINKOVÁ Z, a kolektiv. *Spolupráce s asistentem pedagoga*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-65-7.

BRADLEY, J. *A co já s tím? Pedagogické úvahy a odborné postřehy asistenta pedagoga*. 1.vyd. Praha, Computer Media, 2016. ISBN 978-80-7402-280-7.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. Cizinci podle státního občanství k 31. 12.2021. [cit. 20. 6. 2022]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/shortUrl?su=e246b72d>.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická zralost*. In MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon. 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická zralost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8

- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno, Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 2005. ISBN 978-80-7367-485-4.
- Historie asistenta pedagoga. Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů [online]. Praha: © Nová škola, o.p.s. 2013 [cit. 18.6.2022]. Dostupné z: <http://www.asistentpedagoga.cz/historie>.
- HORÁČKOVÁ, I. *Metodika práce asistenta pedagoga. Spolupráce s učitelem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4656-1.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1.vyd. Praha, Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KANEOVÁ, E. *Doing Your Own Research – Interviews*. London-New York, Marion Boyars, 1985.
- KENDÍKOVÁ, J. *Předškolák se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Raabe. KuliFerda a jeho svět rozvíjí – připravuje – pomáhá – napravuje – baví! 2016. ISBN 978-80-7496-271-4.
- KENDÍKOVÁ, J. *Asistent pedagoga*. Praha: Raabe. Dobrá škola. 2017. ISBN 978-80-7496-349-0.
- KONVALINOVÁ, K. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole*. 2019. [online].[cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z https://www.konvalinova.com/wp/wp-content/uploads/2019/10/skolni-zralost_dite-s-odlisnym-materskym-jazykem.pdf.
- LINHARTOVÁ, T., LOUDOVÁ, STRALCZYNSKÁ, B. (2015). *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole* [online]. Praha: META. o.p.s. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: http://meta-ops.cz/sites/default/files/meta_deti_s_omj_v_ms_metodika.pdf.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

Historie asistenta pedagoga. Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů [online]. Praha: © Nová škola, o.p.s. 2013 [cit. 18.6.2022]. Dostupné z: <http://www.asistentpedagoga.cz/historie>.

MŠMT [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>.

Národní pedagogický institut České republiky [online]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/>.

NĚMEC, Z., MARTINOVSKÁ, P. *Asistent pedagoga v mateřské škole*. Praha: Raabe. Dobrá škola. 2018. ISBN 978-80-7496-394-0.

PACHOLÍK, V. *Specifická edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. 2015. ISBN 978-80-7454-566-5.

PALOUNKOVÁ, Z., JOKLÍKOVÁ, H. *Asistent pedagoga v inkluzivním vzdělávání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2017. ISBN 978-80-7494-386-7.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměn. vyd. Praha: Karolinum. 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

PERGLER, P., DISMAN, M. a kol. *Vybrané techniky sociologického výzkumu*. Praha: Svoboda Libertas. 1969.

Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů. [online]. Dostupné z: <https://www.asistentpedagoga.cz/>.

PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. 1. Praha: Portál. 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, J. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, ©2004 [cit. 18. 6. 2022]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf.

Skutečnost. Rady pro život. [online]. Praha: GTO Solutions, s.r.o., 2021 [cit. 18. 6. 2022]. Dostupné z: https://www.skutecnost.cz/rubriky/technika/vyzkumny-ustav-potravinarsky-praha-vupp_883.html.

SOSINSKY, S. L., GILLIAM, S. W. (2011). Assistant Teachers in Prekindergarten Programs: What Roles Do Lead Teachers Feel Assistants Play in Classroom Management and Teaching? *Early Education and Development*. [online]. 22(4). [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10409289.2010.497432>

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TEPLÁ, M. ŠMEJKALOVÁ, H. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*, 1.vyd. Praha, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007. ISBN 978-80-86856-35-3.

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. 1.vyd. Praha, Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-764-0.

VALENTA, M., PETRÁŠ, P. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s mentálním postižením*. 1.vyd. Olomouc, Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3380-6.

VEJROCHOVÁ MORÁVKOVÁ, M. *Standard práce asistenta pedagoga*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2015. ISBN 978-80-244-4722-3.

Vyhláška č. 14/2005 Sb. Vyhláška o předškolním vzdělávání.

Vyhláška č. 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Vyhláška č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 127/1997 Sb. Vyhláška ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o speciálních školách a speciálních mateřských školách.

Vyhláška č. 317/2005 Sb. Vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce.

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Záskaliczky, P. *Proměny paradigmatu přístupu k postižení a vyústění v inkluzivním pojetí edukace*. In: Lechta, V. (Ed.). *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál. 2016.

Zhu, J., Li, H., & Hsieh, W. Y. (Implementing inclusive education in an early childhood setting: a case study of a Hong Kong kindergarten. *Early Child Development and Care*. 189(2), 207-219.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Obyvatelstvo podle vybraného mateřského jazyka a kombinací mateřských jazyků</i>	25
Tabulka 2 <i>Údaje o informantovi 1</i>	46
Tabulka 3 <i>Údaje o informantovi i 2</i>	46
Tabulka 4 <i>Údaje o informantovi 3</i>	46
Tabulka 5 <i>Údaje o informantovi 4</i>	47
Tabulka 6 <i>Údaje o informantovi 5</i>	47
Tabulka 7 <i>Údaje o informantovi 6</i>	47

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma 1 <i>System vzdělávacích cílů</i>	21
---	-----------

SEZNAM ZKRATEK

SVP	speciální vzdělávací potřeby
MŠ	mateřská škola
IVP	individuální vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
SPC	speciálně pedagogické centrum
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
ČR	Česká republika
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
Sb.	Sbírka
ČSÚ	Český statistický úřad
ŠVP	Školní vzdělávací program
PLPP	Plán pedagogické podpory

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor s informantem 2

Příloha P II: Rozhovor s informantem 4

Příloha P III: Rozhovor s informantem 5

Příloha P I: Rozhovor s *informantem 2*

Pohlaví:	Žena
Věk:	46
Vztah k dané MŠ:	Asistentka pedagoga v dané MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Předešlé zkušenosti jen rodičovské, 8 let pracuje s dětmi na pozici asistentky pedagoga.

Tazatelka: Jak dlouho pracujete jako asistent/ka pedagoga v mateřské škole?

Informantka 2: Ve školce jsem už osm let.

Tazatelka: Kde jste pracovala před tím?

Informantka 2: Tak různě (smích). Dlouho jsem byla na mateřské, pak jsem byla chvíli na poště a potom jsem pracovala v Adamovi jako prodavačka.

Tazatelka: Takže žádné přechozí zkušenosti s prací s dětmi nemáte?

Informantka 2: Ne, jen s vlastními (smích).

Tazatelka: Jak dlouho jste byla na mateřské?

Informantka 2: Asi 12 let.

Tazatelka: Co Vás k této práci přivedlo?

Informantka 2: Hlavně láska k dětem. Sama mám tři děti, ale ty už jsou velké. Vždycky jsem chtěla něco takového dělat, takže jsem si vlastě splnila sen. Bohužel jsem před lety měla autonehodu a ta mi spoustu plánů zhatila. Kvůli té nehodě mám invalidní důchod a nemůžu dělat vše, co před tím. Takže to rozhodlo. Dala jsem se na studia. A pak nastoupila do školky.

Tazatelka: Jaký obor jste studovala:

Informantka 2: Sociální pedagogiku.

Tazatelka: Kolika dětem z národnostních menšin jste během své praxe asistoval/a?

Informantka 2: Počkej, musím to spočítat (smích). Byly 4.

Tazatelka: A kolik z nich nemluvílo česky nebo mluvilo jen velmi málo?

Informantka 2: Tak to byla XY ta mluví hodně špatně, protože s ní rodiče skoro česky nemluví, i když je tu od narození, je její čeština špatná. A pak ještě jeden chlapec z Ukrajiny. Ten česky nemluvil vůbec.

Tazatelka: Které činnosti asistenta pedagoga patří k nejčastějším?

Respondentka 2: Myslíš u těchto dětí nebo obecně?

Tazatelka: Klidně můžete zmínit oboje.

Informantka 2: No tak nejvíc jsem jim pomáhala s dorozumíváním. Pořád jsme si ukazovali a pojmenovávali věci. Někdy jsme se dorozumívali rukama nohama. Pak mi někdo poradil překladač do mobilu a to nám moc pomohlo. Pak jsem hodně komunikovala s rodiči, než si zvykli na náš systém. Někdy to bylo fakt zajímavé (smích).

Tazatelka: A ty obecné činnosti jsou jaké?

Informantka 2: Těch je strašně moc... Tak když to vezmu postupně je to pomoc se svlékáním a oblékáním, při hygieně, při svačině, pak pomáhám paní učitelce při činnostech ve třídě.

Tazatelka: Můžete je vyjmenovat?

Informantka 2: Určitě. Je to chystání pomůcek, uklízení pomůcek, kontrola práce dětí. Někdy si беру dítě nebo děti stranou a pracuji s nimi. Jindy potřebuje paní učitelka čas pro nějaké dítě, tak já pracuji se zbytkem třídy. Záleží to na naší předchozí domluvě.

Tazatelka: Napadají Vás ještě nějaké činnosti?

Informantka 2: Při odpočinku dětí dohlížím, aby byl klid. Při jídle. Na vycházkách. Bylo by toho ještě moc, ale není jednoduché si rychle vzpomenout.

Tazatelka: Co při této práci pokládáte za své silné stránky a v čem byste se chtěl/a zlepšit?

Informantka 2: Silné stránky? No tak asi to, že jsem trpělivá, veselá, mám vztah k dětem a práce s nimi mě baví.

Tazatelka: A ty slabé?

Informantka 2: Málo zkušeností, hlavně v problémových situacích někdy nevím, jak se zachovat. Taký mi občas dělá problém komunikovat s některými lidmi.

Tazatelka: Dostáváte zpětnou vazbu týkající se Vašeho působení v mateřské škole od rodičů, učitelů nebo vedení MŠ?

Informantka 2: Ano, hlavně od paní učitelky. Ta mě chválí (smích). Občas i od vedení.

Tazatelka: A co zpětná vazba od rodičů dětí?

Informantka 2: Tu moc nemáme. Jednou mi maminka od jedné holčičky řekla, že je moc ráda, že s ní pracuji. Jinak se to spíš dozvídám tak různě.

Tazatelka: Jak různě?

Informantka 2: Od kamarádek...že někdo někde říkal. Ale tím se moc nezabývám.

Tazatelka: Jaký je podle Vašeho názoru Váš největší přínos dětem z národnostních menšin v MŠ?

Informantka 2: Tak jak už jsem říkala, myslím, že velký. Pomáhám jim s překládáním. Snažím se o to, aby se domluvily nejen se mnou, ale i ostatními dětmi. Pomáhám jim, aby je ostatní děti braly mezi sebe. Jsem jim pořád k dispozici. Myslím si, že beze mne by to měli mnohem těžší.

Tazatelka: Jak Vaši přítomnost vnímají ostatní děti ve třídě?

Informantka 2: Berou mě jako paní učitelku. Máme moc hezký vztah. Častou jdou za mnou, abych jim s něčím pomohla, ne za paní učitelkou.

Tazatelka: Máte možnost přímé pedagogické činnosti s dětmi?

Informantka 2: Ano, mám. Hlavně, když paní učitelka potřebuje pracovat s nějakým dítětem. Vždycky se domlouváme, takže mám čas se na to připravit. Občas se taky stane, že paní učitelka musí někam odběhnout, třeba k telefonu, takže to jsem taky s dětmi sama a mám možnost s nimi pracovat.

Tazatelka: Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena Vaše práce v MŠ?

Informantka 2: Tak to nevím, žádné mě nenapadají. Myslím, že je toho hodně, co můžu dělat.

Příloha P II: Rozhovor s *informantem* 4

Pohlaví:	Žena
Věk:	47
Vztah k dané MŠ:	Učitelka v dané MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	20 let pedagogické praxe, vedení kroužků při MŠ, vedoucí táborů

Tazatelka: Jak dlouho pracujete jako pedagog v mateřské škole?

Informantka 4: Už je to dvacet let.

Tazatelka: Pracovala jste před tím i někde jinde?

Informantka 4: Ne, jsem tady od začátku. Nikde jinde jsem nepracovala.

Tazatelka: Kolika dětem z národnostních menšin byl během Vaší praxe přidělen asistent?

Informantka 4: Tak to už asi nespočítám. Ze začátku, když jsem tady pracovala, jsme asistenty neměli. To je až teď posledních možná 10 let. Ale odhadem jich mohlo být ... kolem 10. To číslo by ale bylo vyšší, kdyby bývali asistenti i dříve.

Tazatelka: Při jakých činnostech využíváte pomoc asistenta pedagoga nejčastěji?

Informantka 4: Je moje pravou rukou, takže při všem. Je to každý den trochu jiné, podle toho, co si naplánuji. Při přípravě si pak s asistentkou stanovíme, co kdo z nás bude dělat a kdy. Funguje nám to dobře.

Tazatelka: Uvedla byste nějaké činnosti konkrétně?

Informantka 4: Hlavně je to pro individuální práci s dětmi. Některé děti potřebují více času a procvičování, a to je možné díky tomu, že s nimi pracuje asistentka. Při oblékání, pomáhá dětem se sebeobsluhou. Dohlíží nad dětmi. Je toho vážně hodně.

Tazatelka: Jaké by podle Vašeho názoru mělo být vzdělání na pozici asistenta pedagoga? Je pro Vás vzdělávání asistenta důležité nebo dáváte přednost dřívější zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí nebo jiným kvalitám?

Informantka 4: Ideální je vysokoškolské, na úrovni bakaláře je to myslím plně postačující. Vzdělání je určitě důležité, i když samozřejmě musí mít i jiné další kvality. Zkušenosti jsou přínosem, ale nejsou vše. Doba se mění a s tím i děti a rodiče.

Tazatelka: Jaké další kvality jsou ještě důležité?

Informantka 4: Asistentka by měla mít intuici, aby věděla, kdy je jí potřeba. Měla by být akční a schopná spolupracovat.

Tazatelka: Jaké silné stránky u asistenta pedagoga tedy pokládáte za důležité nebo naopak za nežádoucí?

Informantka 4: Takže schopnost spolupracovat, být akční, nebát se zeptat, zajímat se, být učenlivý. A za slabé ...neochota udělat něco navíc, zůstat i po pracovní době, lenost, neochota se vzdělávat, nezájem o práci, nevraživost k dětem.

Tazatelka: Dostáváte zpětnou vazbu týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole od rodičů, učitelů nebo vedení MŠ?

Informantka 4: Ano, dostávám.

Tazatelka: Můžete uvést od koho?

Informantka 4: od kolegyň, od vedení, občas od rodičů i dětí.

Tazatelka: Od dětí?

Informantka 4: Často mi říkají, že mají paní asistentku rádi. Ptají se po ní, když tu není.

Tazatelka: Jaký je podle Vašeho názoru největší přínos plynoucí z práce asistenta pedagoga s dětmi z národnostních menšin v MŠ?

Informantka 4: Pro všechny opravdu velký. Dětem to pomáhá ve zvykání si na školku, na kolektiv. Díky asistentovi má možnost se věnovat učení jazyka. Pomáhá jim s dorozumíváním, takže opravdu velký.

Tazatelka: To vše by se nedělo, kdyby tady asistent nebyl?

Informantka 4: Ale ano, dělo, ale v mnohem menší míře. Ve třídě, kde máte 20 dětí, z toho je 5 s podpůrkama, nemáte tolik prostoru se jim věnovat.

Tazatelka: Jak přítomnost asistenta pedagoga vnímají ostatní děti ve třídě? Mají podle Vás dostatečnou možnost přímé pedagogické činnosti s dětmi?

Informantka 4: Jak už jsem řekla, mají ji rádi. Nezaznamenala jsem jediný problém nebo náznak toho, že by někomu vadilo, že tady je. Ba naopak se děti naučily, že můžou přijít za paní učitelkou, když potřebují pomoci. Moc příležitostí asi není, i když se snažím to rozdělit. Některé dny je to možné více, jindy zase ne. Takže tak nějak...

Tazatelka: Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena práce asistenta pedagoga v MŠ?

Informantka 4: Papírování (smích). Myslím, že činností je víc než dost. I tak se má asistent co otáčet.

Příloha P III: Rozhovor s informantem 5

Pohlaví:	Žena
Věk:	23
Vztah k dané MŠ:	Rodič dítěte navštěvujícího danou MŠ.
Dosavadní zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí:	Vychovává již 5 dětí – tedy zkušenosti rodičovské.

Tazatelka: Kolik let v součtu všechny Vaše děti navštěvovaly MŠ?

Informantka 5: Do školky mi teď chodí dvě, jedno půjde za rok a pak další.

Tazatelka: Takže to je 2 nebo více let?

Informantka 5: Jo, dva roky.

Tazatelka: Kolika dětem z národnostních menšin byl během této doby přidělen asistent?

Informantka 5: To nevím, moje děcka asistentku nemají, ale vím, že tu je. Ale s kým dělá to nevím.

Tazatelka: Pro jaké činnosti by podle Vás měla být využívána pomoc asistenta pedagoga nejčastěji?

Informantka 5: Tak hlavně pro rodiče, aby neměli tolik práce s děckama. A nevím. můžou taky pomáhat děckám s oblíkáním a tak.

Tazatelka: Jaké by podle Vašeho názoru mělo být vzdělání na pozici asistenta pedagoga? Je pro Vás vzdělávání asistenta důležité nebo dáváte přednost dřívější zkušenosti s výchovou a vzděláváním dětí nebo jiným kvalitám?

Informantka 5: Tak určitě by měly dochodit základku a pak nějakou tu školu pro učitelky. Maturitu nebo tak něco.

Tazatelka: Ještě něco?

Informantka 5: Nevím, asi ne.

Tazatelka: Jaké silné stránky u asistenta pedagoga pokládáte za důležité nebo naopak za nežádoucí?

Informantka 5: Silné stránky? Jako jaký by měl být?

Tazatelka: Ano, jaký by měl být.

Informantka 5: Tak hlavně by ho to mělo bavit a měl by mít rád děcka a být na ně hodny.

Tazatelka: Ano, jaký by být neměl?

Informantka 5: Zlý a řvát po děckách.

Tazatelka: Dostáváte zpětnou vazbu týkající se působení asistenta pedagoga v mateřské škole od ostatních rodičů, dětí nebo učitelů MŠ?

Informantka 5: Ano, dostávám.

Tazatelka: A jaká je to zpětná vazba a od koho?

Informantka 5: A co to je ta vazba?

Tazatelka: To znamená, jestli víte, jak jsou lidé s prací asistentky spokojeni.

Informantka 5: Jo, všichni jsou moc spokojeni.

Tazatelka: Jaký je podle Vašeho názoru největší přínos plynoucí z práce asistenta pedagoga s dětmi z národnostních menšin v MŠ?

Informantka 5: Tak to nevím. Asi, že jim pomáhá.

Tazatelka: Víte, jak jim pomáhá?

Informantka 5: Oblíkat a chodí s nimi ven.

Tazatelka: Jak přítomnost asistenta pedagoga ve třídě vnímají Vaše děti? Zmínily se Vaše děti, že s nimi asistent pedagoga pracuje ať už skupinově nebo individuálně?

Informantka 5: Jo, moje děcka mají tu mladou rádi. Říkají, že je hodná a pomáhá jim.

Tazatelka: Jsou jiné činnosti, o které by podle Vašeho názoru mohla být rozšířena práce asistenta pedagoga v MŠ?

Informantka 5: Měla by se víc věnovat mým děckám.

Tazatelka: Máte pocit, že Vaše děti potřebují pomoc asistenta?

Informantka 5: Asi nepotřebují, jsou moc šikovné.

Tazatelka: Tak jaké činnosti by mohla asistentka ještě dělat?

Informantka 5: Tak třeba vodit děti ze školky, ať nemusíme lítat my.